

JIHOČESKÁ UNIVERZITA

EKONOMICKÁ FAKULTA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

Katedra: Ekonomiky

Produkce veřejných statků v Jihočeském kraji

(bakalářská práce)

Vedoucí bakalářské práce

Ing. Tomáš Volek, Ph.D.

Autor

Jana Nováková

České Budějovice, 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Produkce veřejných statků v Jihočeském kraji“, vypracovala zcela samostatně na základě zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V Českých Budějovicích dne 10. Září 2009

.....

Jana Nováková

Poděkování

Děkuji touto cestou vedoucímu bakalářské práce Ing. Tomáši Volkovi za odborné konzultace, které mi poskytl a které výraznou měrou přispěly ke zdárnému dokončení této bakalářské práce.

Dále bych chtěl poděkovat ostatním, kteří mi svými radami a připomínkami pomohli k vypracování praktické části závěrečné práce.

Obsah

Úvod.....	- 6 -
Klíčová slova.....	- 7 -
Metodika	- 8 -
Literární rešerše.....	- 10 -
1 Statky	- 10 -
1.1 Druhy statků	- 10 -
1.1.1 Volné a vzácné statky	- 11 -
1.1.2 Žádoucí, nežádoucí a lhostejné statky.....	- 11 -
1.1.3 Substituty a komplementy.....	- 11 -
1.1.4 Čisté tržní, čisté netržní a polotržní statky	- 12 -
1.1.5 Národní, regionální a lokální statky	- 12 -
1.1.6 Normální a méněcenné statky	- 12 -
1.1.7 Soukromé, veřejné a smíšené statky	- 13 -
1.2 Veřejné statky.....	- 14 -
1.2.1 Problémy s poskytováním veřejných statků	- 15 -
1.2.2 Financování veřejných statků	- 17 -
2 Veřejný sektor	- 18 -
2.1 Faktory efektivnosti ve veřejném sektoru	- 18 -
2.2 Řízení veřejného sektoru.....	- 19 -
2.3 Územní samospráva	- 20 -
2.4 Veřejné finance	- 20 -
2.4.1 Fiskální funkce státu	- 21 -
2.4.2 Státní rozpočet.....	- 21 -
2.4.3 Veřejné příjmy	- 22 -
2.4.4 Veřejné výdaje	- 24 -
3 Školství.....	- 25 -
3.1 Funkce vzdělání.....	- 26 -
3.2 Principy školství.....	- 26 -
3.3 Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání – ISCED	- 27 -
3.4 Veřejné a soukromé školy	- 28 -
3.5 Právo a kompetence ve školství	- 29 -

3.5.1 Školská reforma	- 29 -
3.5.2 Rámcově vzdělávací programy	- 30 -
Praktická část	- 31 -
4 Školství v Jihočeském kraji	- 31 -
4.1 Struktura školské soustavy v České republice	- 31 -
4.1.1 Mateřské školy	- 31 -
4.1.2 Základní školy	- 31 -
4.1.3 Základní umělecké školy	- 31 -
4.1.4 Střední školy	- 32 -
4.1.5 Nástavbové studium	- 32 -
4.1.6 Vyšší odborné školy	- 33 -
4.1.7 Speciální školy	- 33 -
4.2 Struktura školství v Jihočeském kraji.....	- 34 -
4.3 Vývoj školství v České republice v období 2004 – 2007	- 36 -
4.4 Vývoj školství v Jihočeském kraji v období 2004 - 2007	- 39 -
4.4 Srovnání vývoje školství v ČR a Jih. kraji v období 2004 – 2007	- 41 -
5 Financování školství v Jihočeském kraji	- 43 -
5.1 Školské normativy	- 43 -
5.2 Vývoj financování školství v Jihočeském kraji v 2004 – 2007	- 44 -
Závěr	- 47 -
Summary	- 49 -
Literatura	- 50 -
Internetové stránky.....	- 51 -
Seznam příloh	- 52 -

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je produkce veřejných statků v Jihočeském kraji. Tato práce by měla teoreticky popsat, prakticky posbírat poznatky a vyhodnotit vývoj produkce veřejných statků v Jihočeském kraji.

Hlavní myšlenkou bakalářské práce je porovnat produkci veřejných statků Jihočeského kraje s produkcí v České republice a jejich vývoj v období 2004 – 2007, se zaměřením na mateřské, základní a střední školství. Vyčleněno je vysoké školství z důvodu jeho problematické struktury a financování.

Práce se zabývá druhem statků, se kterými nelze obchodovat, nelze jim určit pevnou cenu. Jsou to statky veřejné. Platí pro ně dvě hlavní vlastnosti - nezmenšitelnost a nevylučitelnost ze spotřeby. Cílem těchto statků není maximální zisk, ale dosažení maximálního užitku. Mezi veřejné statky lze zahrnout dopravu, národní obranu, zdravotnictví, sociální zabezpečení nebo školství. Všechny tyto ukázky nám říkají, jak široký je pojem veřejné statky. Aby má bakalářská práce splňovala všechny cíle, musela jsem si vybrat pouze jednu složku, kterou systém veřejných statků zahrnuje. Jelikož právě probíhají reformy ve všech oblastech veřejných statků, nebylo rozhodování jednoduché.

Avšak současně studuji pedagogickou fakultu, a chtěla bych pracovat ve školství, proto jsem zvolila právě tento obor v Jihočeském kraji v souvislosti s Českou republikou. Školství je rozděleno na mnoho dalších odvětví mateřské, základní, střední (gymnázia, střední odborné školy, střední odborné učiliště), vyšší odborné a vysoké. Pro zjednodušení jsem se zaměřila na mateřské, základní a střední školství.

Téma mé bakalářské práce se mi zdá velice zajímavé, protože mapuje jednotlivá období vývoje školství v Jihočeském kraji, porovnává ho s vývojem v České republice a srovnává vývoj s úrovní jeho financování.

Klíčová slova

Statky

goods

veřejné statky

public goods

veřejný sektor

public sector

veřejné rozpočty

public budgets

nevylučitelnost

non-exclusion

černý pasažér

stowaway

daňové břemeno

tax price

Metodika

V metodice jsou popsány metody použité k dosažení hlavního cíle a jednotlivých dílčích cílů. Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat produkci vybraného veřejného statku v Jihočeském kraji. Ke splnění tohoto cíle bylo nezbytné zvolit si jednotlivé dílčí cíle:

- Vývoj školství v Jihočeském kraji 2004 – 2007
- Financování školství v Jihočeském kraji 2004 – 2007

Samotné analýze předchází teoretický popis problematiky veřejných statků a jejich produkce. V jednotlivých kapitolách jsou zachycovány informace o veřejných statcích a jejich financování z veřejných rozpočtů.

Navazující kapitoly zachycují všeobecně veřejný sektor a část, kterou jsem si vybrala, školství. Z důvodu lepší interpretace se bakalářská práce zaměřuje na školství mateřské, základní a střední.

Účelem praktické části je zjistit vývoj školství v Jihočeském kraji. Pro snazší rozbor se praktická část zaměřuje na počet žáků, studentů, kteří v daných letech studovali v porovnání s množstvím investovaných peněz ze státního a krajského rozpočtu do školství. Informace o vývoji vzdělávání v Jihočeském kraji byly získávány na internetových stránkách Českého statistického úřadu. Zhodnocení financování je provedeno v období 2004 – 2007 na příkladech ze státního závěrečného účtu a závěrečných účtů v jednotlivých letech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Telefonická konzultace s paní Mayerovou (pracovnice Magistrátu města) přinesla konkrétní hodnoty provozních nákladů krajského školství.

Základem pro zpracování bakalářské práce jsou teoretické poznatky získané studiem odborné literatury převážně z publikace *Ekonomie veřejného sektoru* DUBEN, R. (1) a z knihy *Ekonomie* KOLÁŘ, P. (5).

Grafy jsem čerpala především z učnice *Veřejné finance* HAMERNÍKOVÁ, B. (3). Z těchto grafů lze snadno pochopit poptávku po plně veřejném statku nebo neefektivnost produkce veřejných statků soukromým sektorem.

Kapitolu veřejné rozpočty srozumitelně doplňují obrázky ze skript Veřejné finance
JÍLEK, M. (4).

Literární řešení

1 Statky

Statek nám v ekonomice ukazuje něco, co zvyšuje užitek, kromě tzv. nežádoucího statku, který užitek snižuje. Může jím být jakýkoliv fyzický objekt, ale také služba.

Ekonomické statky jsou potřeba vyrábět, nejsou v neomezeném množství a jsou charakteristické svou omezeností výskytu a svou užitečností. S tímto statkem je také spojen pojem ekonomická vzácnost. Ekonomická vzácnost nám ukazuje omezenost výskytu a užitečnost statku, lidé jsou ochotni vynaložit energii k jeho získání – není dostupný, ale je žádaný.

Ekonomický statek, který je využíván k výrobě dalšího statku, se nazývá ekonomický zdroj, nebo také vstup. Naopak vyprodukované statky určené ke spotřebě jsou výstupy.

1.1 Druhy statků

Rozlišujeme několik druhů statků, které můžeme dělit podle několika kritérií:

- podle vzácnosti (volné, vzácné)
- podle vlivu spotřeby statku na užitek spotřebitele (žádoucí, nežádoucí, lhostejný)
- podle vlivu změny důchodu spotřebitele na výši spotřeby (normální, méněcenný)
- podle vzájemného vztahu (substituty, komplementy)
- podle institucionálního hlediska, tzn. kdo, jaká instituce rozhoduje o statcích (čisté tržní statky, čisté netržní statky, polotržní statky)
- podle geografického hlediska (národní, regionální, lokální)
- podle možnosti vyloučení ze spotřeby a zmenšitelnosti statku (veřejný, soukromý, smíšený).

1.1.1 Volné a vzácné statky

Volné statky jsou takové, které žádáme, a jsou nám k dispozici v neomezeném množství např. voda v řece, nemusíme za ní platit, ale voda z kohoutku už je vzácným statkem, neboť není volně dostupná, je upravovaná, je pitná a máme ji v domácnostech, proto jsme za ni ochotni platit. V různých oblastech mohou být jiné statky volné a vzácné např. písek, v poušti je jistě volným statkem a v našich podmínkách za něj musíme platit. Musíme, proto hodnotit statek z hlediska prostoru i času, nelze určit nějaký statek za vždy volný.

1.1.2 Žádoucí, nežádoucí a lhostejné statky

Statek žádoucí nám přináší určité uspokojení, určitý užitek. Veškeré zboží a služby, které potřebujeme ke svému životu, za které jsme ochotni utrácet své důchody. Naproti tomu nežádoucí statek nechceme, protože náš užitek snižuje, např. alergici na kofein považují, za nežádoucí statek kávu. Lhostejný statek nepotřebujeme, není nám užitečný, např. koňské opratě, pokud se o ně nezvýší zájem, nepovažujeme je za ekonomické statky, zanedbáváme je.

1.1.3 Substituty a komplementy

Substituty je typ statků, který má podobné vlastnosti. Tyto statky lze navzájem nahrazovat, aniž bychom přišli o jejich funkčnost, tzn. uspokojují podobná přání spotřebitelů. V makroekonomii to přináší růst nebo pokles poptávky po statku např. rohlík může být nahrazen houskou, pokud se zvýší cena rohlíku, zvýší se poptávka po houskách, tzn. vzrůst ceny jednoho substitutu má za následek vzrůst poptávky po ostatních substitutech. KOLÁŘ, P. (5)

Komplement se využívá spolu s jinými statky, doplňuje je. Existuje pro ně společná poptávka např. čepice a šály, košile a kravaty. Pokud vzroste cena jednoho statku, sníží se jeho spotřeba, ale zároveň se sníží spotřeba komplementu, tzn. zvýší-li se cena košil, sníží se po nich poptávka a sníží se také poptávka po kravatách.

1.1.4 Čisté tržní, čisté netržní a polotržní statky

Čisté tržní statky si kupujeme na trhu, jejich cena se stanovuje podle poptávky a nabídky. Do jejich „života“ stát nezasahuje. Mají tzv. tržní cenu.

Proti tomu čisté netržní statky mají tzv. daňovou nebo také transferovou cenu. Tato cena je stanovena administrativně a musí být dodržována. Jejich spotřeba není ovlivňována poptávkou a nabídkou, neprochází tržním systémem. Jejich produkci zajišťuje veřejná volba a orgán pro tuto operaci příslušný.

Polotržní statek neboli nečistý tržní statek prochází trhem, ale jeho cena je přizpůsobována ve prospěch veřejné volby, jsou zde viditelné některé diskriminační snahy nejčastěji finančního rázu např. diferencované, nepřímé zdaňování.

To co skutečně rozděluje jednotlivé kategorie statků, není nedokonalost trhu, způsobená malou cenovou elasticitou nabídky a poptávky, ani malý počet nabízejících a poptávajících. Toto rozlišení má na svědomí výhradně jen politika státu tím, že přijímá diskriminační opatření. Kdyby se spokojil s jednotnou daní z přidané hodnoty, kdyby nestanovil druhy nepřímých daní a kdyby neposkytoval subvence, pak by relativní rovnovážné ceny a čistý tržní charakter těchto statků nebyly přeměňovány i při existenci nedokonalých trhů. DUBEN, R. (1)

1.1.5 Národní, regionální a lokální statky

Toto hledisko se nejvíce využívá u veřejných statků a často se kombinuje s hlediskem užitku. Národní statky využívají obyvatelé celého státu např. obrana. Regionální statky potřebují pouze obyvatelé určitého regionu. A lokální statky používají obyvatelé malé lokality např. obce, sdružení obcí. MINAŘÍKOVÁ, I. (6)

1.1.6 Normální a méněcenné statky

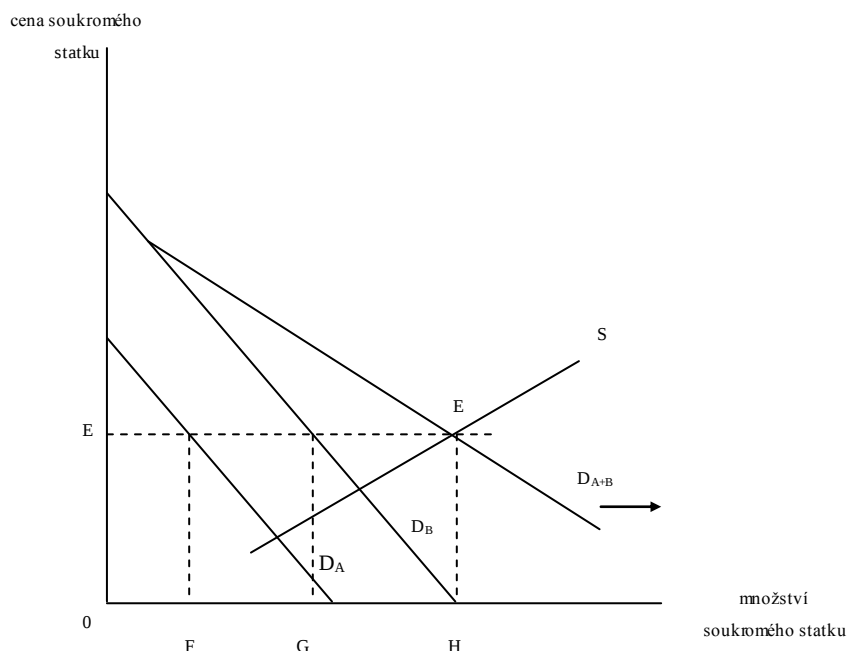
Normální statek je definován tím, že růstem důchodu spotřebitele vzroste i poptávka po tomto statku, ale po statku, kterým lze dražší nahradit je tzv. méněcenný např. šunka a šunkový salám. Když mám nízký důchod koupím si šunkový salám, neboť šunka je moc drahá, ale když dostanu přidáno, koupím si šunku a ne šunkový salám (méněcenný statek). O méněcenném statku lze navíc říci, že s růstem důchodu po něm poptávka klesá.

1.1.7 Soukromé, veřejné a smíšené statky

Všechny statky, které jsou doposud uvedené, byly soukromé. Nakupují se a spotřebovávají se v každé domácnosti samostatně. Patří sem vše, co lze koupit v obchodě: jídlo, šaty, oblečení, spotřebiče, jídlo v restauraci, kosmetické služby apod. Se soukromými statky lze obchodovat, aby byly uspokojeny potřeby výrobce i spotřebitele. Proto lze soukromý statek nejsnáze definovat nenulovou cenou. Pokud ho chceme, musíme za něj zaplatit určitou cenu.

Soukromé statky se dále dělí na statky spotřební, které se využijí krátkodobě (např. potraviny) nebo dlouhodobě (např. postel), a statky kapitálové, které se používají k další výrobě (např. výrobní stroje).

Graf 1. Poptávka po plně dělitelném statku. HAMERNÍKOVÁ, B. (3)

Vysvětlivky: DA a DB = poptávkové křivky dvou spotřebitelů A i B po statku s rivalitní spotřebou; DA+B = integrovaná poptávková křivka, vzniká horizontálním součtem poptávky obou spotřebitelů

Základními znaky veřejných statků jsou nezmenšitelnost a nevylučitelnost ze spotřeby. Nezmenšitelnost znamená, že pro mě se potřeba nezmenšuje, pokud někdo další začne statek využívat a nevylučitelnost nám určuje těžkost někoho vyloučit ze spotřeby daného statku (např. národní obrana).

Mezi těmito dvěma extrémy se nachází i jiné typy statků, které nemají takto jistou definici. Jsou to tzv. smíšené statky, které mají pouze jednu vlastnost veřejného statku např. dýchání čistého vzduchu, z kterého nemohu nikoho vyloučit, ale mohu snižovat jeho kvalitu např. znečišťováním emisemi, nebo jiný příklad kvalita poskytovaného vzdělání je pro všechny žáky stejná, při přeplněnosti tříd však kvalita učení klesá pro všechny. Nemohu nikoho vyloučit z potřeby vzdělání, nebo dýchání čistého vzduchu, ale mohu snížit jeho kvalitu.

Nebo naopak jízda přes most - tím že most přejedu já, nesnížím možnost přejezdu dalších vozů, ale některá auta mohu ze spotřeby vyloučit např. dopravní značkou. Tomuto typu statků, pokud jsou pouze nezmenšitelné, se říká kolektivní statky.

1.2 Veřejné statky

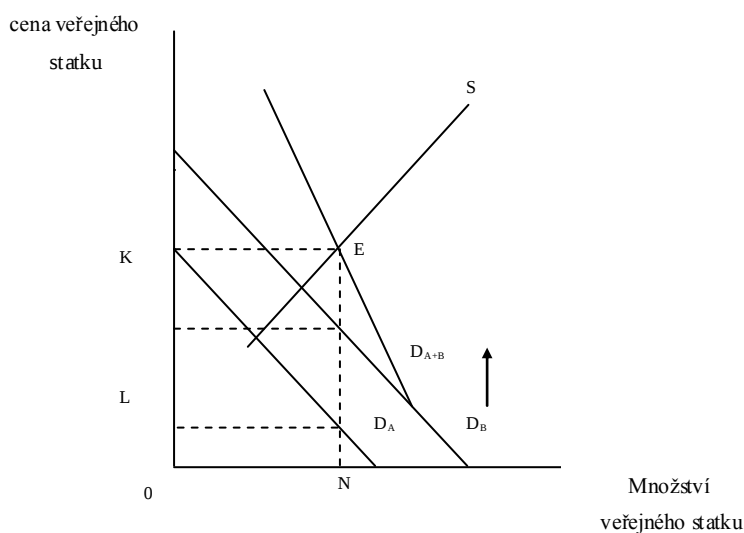
Jak je již napsáno veřejné statky mají dva hlavní znaky nezmenšitelnost a nevylučitelnost ze spotřeby. Pokud výrazně splňují obě vlastnosti, pak se jim také říká čisté veřejné statky. Čistý veřejný statek neprochází trhem a vlastně nemá žádnou cenu. Alokaci provádí orgány státu. Mezi čisté veřejné statky patří hlavně: školství, zdravotnictví, sociální zabezpečení, národní obrana, doprava.

Hlavní vlastností je nevylučitelnost ze spotřeby, což znamená, že žádného občana nelze vyloučit ze spotřeby, i pokud jednotlivec nechce za tento statek platit. Pokud by bylo možné v některých případech občana ze spotřeby vyloučit, vedlo by to k neúměrnému nárůstu nákladů na vyloučení. Nejsnazším příkladem je národní obrana, kdy je nemožné vyloučit kohokoliv při ochraně státu.

Druhou vlastností je nezmenšitelnost, což znamená, že mezní náklady poskytnutí statku dalšímu spotřebiteli jsou nulové, tzn. spotřebou statku jedním uživatelem, neznamená, že statek nemůže využívat někdo další se stejnou kvalitou, podle Hamerníkové lze také říci, že jeho spotřeba je nerivalitní, HAMERNÍKOVÁ, B. (2) např. armáda chrání všechny občany, náklady na ni nijak nevzrostou narozením dalšího dítěte.

Spotřeba veřejného statku je, buď fakultativní – občan sám rozhodne, zda bude veřejný statek využívat např. hromadná veřejná doprava (sám se rozhodne, zda využije levnější hromadnou dopravu, nebo pojede vlastním autem), nebo přikázaná zákonem, resp. státem. Uvedený druhý typ je tzv. upřednostňovaný veřejný statek (nebo také veřejně prospěšný statek) např. základní vzdělání, zákonem určená délka povinné školní docházky, nebo bezpečnostní pásy v automobilech. MINAŘÍKOVÁ, I. (6)

Graf 2. Poptávka po čistě veřejném statku. HAMERNÍKOVÁ, B. (3)

Vysvětlivky: D_A a D_B = křivky pseudopoptávky spotřebitelů A a B ; D_{A+B} = integrovaná poptávková křivka, vzniklá vertikálním součtem poptávky obou spotřebitelů

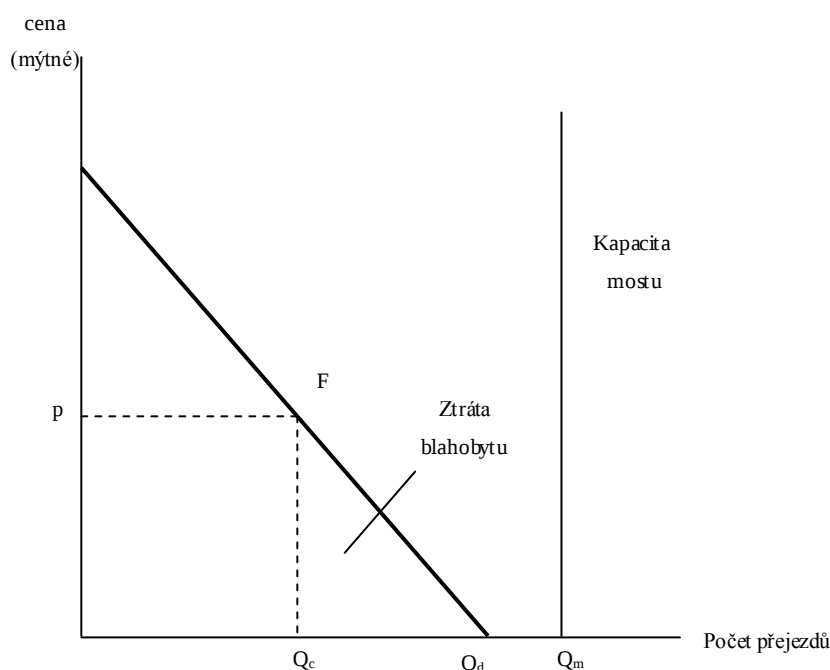
1.2.1 Problémy s poskytováním veřejných statků

Právě ony dva hlavní znaky čistě veřejných statků přináší řadu problémů spojených s jejich poskytováním. Hlavním problémem je tzv. problém černého pasažera. Někteří lidé si totiž myslí, že pokud je veřejný statek placen všemi a všichni lidé získají užitek, tak nemá důvod platit. Má tedy tendenci neplatit. Vezměte si však, že tak bude uvažovat většina obyvatel, pak nebude vůbec možno poskytovat veřejné statky, protože se podnikům nevyplatí je vyrábět. Proto se musí občané donutit platit za tyto statky např. formou daní.

Dobrým příkladem jsou požární sbory ve Spojených státech, které jsou financovány pouze z dobrovolných příspěvků. Pokud by hořelo v městské zástavbě, hasiči uhasí oheň i na domech těch, kteří nepřispívají, aby se oheň nerozšířil. Stalo se, že hasiči odmítli zasáhnout v případě požáru osamocené budovy, která patří občanu, jenž nepřispíval na požární sbor. Požárníci tvrdí, že nebýt tohoto odstrašení, nikdo by nepřispíval. Tímto způsobem se snaží vyhnout efektu černého pasažera. STIGLITZ, J. E. (7)

Z podobných případů vyplývá, že je vhodné, aby občané byli přinuceni platit daně.

Graf 3. Neefektivnost soukromého sektoru při zabezpečení veřejných statků, ukazuje dvě hranice užitkových možností: jedna je bez nabídky veřejných statků vládou, druhá s touto nabídkou počítá STIGLITZ, J. E. (7)

Vysvětlivky: Při poplatku p se uskuteční Q_c přejezdů. V důsledku vybírání poplatků se neuskuteční $Q_d - Q_c$ přejezdů, celková ztráta se rovná trojúhelníku $Q_c Q_d F$.

1.2.2 Financování veřejných statků

Přítomnosti veřejných statků se udává mikroekonomické selhávání volného trhu. Ceny všech statků neodráží skutečné společenské mezní náklady a mezní užitky, protože přínos veřejných statků je rozptýlen mezi obyvatelstvem. KOLÁŘ, P. (5) Produkce veřejných statků má za úkol dosáhnout maximálního užitku ne dosažení maximálního zisku.

Veřejné statky by mohl zajišťovat soukromý sektor, ten by však požadoval cenu za využití, tím by se však spotřeba statku snížila. Při nulových mezních nákladech na zvýšení počtu spotřebitelů, není důvod pro omezování spotřeby tohoto statku. STIGLITZ, J. (7) Proto veřejné statky financuje veřejný sektor nejčastěji v podobě daní nebo různých poplatků z veřejných sociálních programů. Jakým způsobem jsou financovány, závisí na geografickém hledisku rozdělení statků, protože některé daně nebo spíše poplatky se vybírají na určitém území, v jiné oblasti nejsou potřeba. Daňové břemeno je obnos, který musí občané zaplatit za produkci veřejných statků.

Paternalismus se nazývá názor, že by vláda měla ovlivňovat veřejně prospěšné statky, protože zná potřeby občanů lépe než oni sami. Tento názor se nezabývá individualitami, ale skupiny společnosti. Někteří ekonomové jsou proti, myslí si, že by stát měl respektovat názor jednotlivců a ve velké skupině nelze úplně dobře rozlišit prospěšné od škodlivých. Nemůžeme však předpokládat, že se lidé domluví na produkci a financování veřejně prospěšných statků, aby nemusel existovat veřejný sektor.

2 Veřejný sektor

Veřejný sektor ve smíšené ekonomice lze charakterizovat jako část národního hospodářství, která zabezpečuje veřejné statky mimo trh a financuje je z veřejných rozpočtů. Příjmy jsou tvořeny zejména z daňových výnosů, veřejný sektor podléhá veřejné kontrole a je řízen veřejnou správou resp. územní samosprávou. O struktuře, kvantitě a kvalitě veřejných statků rozhoduje veřejná volba. MINAŘÍKOVÁ, I. (6)

Veřejný sektor se rozlišuje na státní a nestátní veřejný sektor. Státní veřejný sektor se stará na jedné straně o zabezpečování produkce určitých statků (čisté, smíšené), získávání prostředků nezbytných pro jejich produkci z veřejných rozpočtů, na straně druhé musí vyplácet sociální podpory tzv. transfery, kde veřejné prostředky plynou přímo daným skupinám obyvatel. Nestátní veřejný sektor vzniká v rámci omezování činností státního veřejného sektoru. Jako příklad lze uvést soukromé televize, některé soukromé základní nebo střední školy, soukromé univerzity, odborové svazy, politické strany, charitativní spolky atd.

Vláda financuje veřejné statky, to však neznamená, že je musí vyrábět. Může nakupovat hotové výrobky nebo služby např. zbraně.

Problémem ve veřejném sektoru se stává nadměrná byrokracie, která komplikuje rychlé rozhodování a fungování veřejného sektoru. Další komplikací je nadměrná nebo naopak nedostatečná produkce veřejných statků. Společnost často nedokáže objektivně posoudit, zda je veřejného statku nadbytek nebo nedostatek např. nadbytek základních škol (stárnutím obyvatelstva a snižováním natality, je neefektivní mít takový počet škol, ale lidé si stěžují, že učitelé přijdou o práci, děti budou muset dojíždět apod.).

2.1 Faktory efektivnosti ve veřejném sektoru

Nejdůležitějším faktorem, který zabezpečuje efektivitu fungování veřejného sektoru, je celková úroveň společnosti (ekonomická, kulturně historická, etická, vzdělanostní). DUBEN, R. (1) Čím vyšší má společnost úroveň, tím více vyžaduje od pracovníků ve veřejném sektoru profesionalitu a kvalifikovanost.

Velikost a struktura veřejného sektoru je dalším nepřehlédnutelným faktorem. Velikost je uváděna podílem na HDP a je podmíněna podmínkami, které jsou specifické pro danou zemi. Správná struktura se určuje podle ztrát, které by vznikali, kdyby některé statky a služby zajišťoval trh nebo veřejný sektor. Pokud jsou ztráty vyšší při tržních aktivitách, dokázali jsme optimalizovat velikost a strukturu veřejného sektoru.

Správné využívání veřejných financí se musí veřejně kontrolovat, každý občan by se měl této kontroly účastnit.

Ke zvyšování efektivity také vede vnitřní konkurenční prostředí. Soutěživost vytváří tlak na zvyšování užítka z veřejných statků.

2.2 Řízení veřejného sektoru

Řízení veřejného sektoru se rozděluje i politicky. Formy řízení se rozdělují na direktivní přímou formu řízení, kde je vysoká míra rozhodovacích kompetencí v centru, přímou nedirektivní formou, v centru se rozhoduje pouze o základních, koncepčních cílech a o základních způsobech a formách jak těchto cílů dosáhnout. Přímou direktivní formu využívali v centralistickém modelu řízení v bývalých socialistických státech. Přímá nedirektivní forma umožňuje horizontální informační toky, má schopnost dlouhodobě zajišťovat zájmy kolektivu. V této formě je i prostor pro tvůrčí iniciativu řízených pracovníků. DUBEN, R. (1)

Veřejný sektor je řízen veřejnou správou. Neboť ve společnosti existují různé zájmy a preference, musí být forma řízení zajišťována ve dvou liniích: státní správou a samosprávou. Státní správa (vláda, obecní, městská rada) se stará o zájmy společnosti, které jsou shodné pro všechny členy, tyto základní zájmy jsou sestaveny v právních normách a základních pravidlech. Nejvyšší samosprávný orgán je parlament.

Rozhoduje se podle veřejné volby. Veřejnou volbou se vybírají zástupci do zastupitelských orgánů, které pak ve prospěch společnosti schvalují nejrozumnější opatření, projekty, programy.

Schválené návrhy se financují z veřejných rozpočtů, které získávají finance od daňových poplatníků. Proto musí být celý proces i jeho budoucí kontrola zcela průhledná, veřejnost by měla znát pravidla, podmínky rozhodování na všech úrovních.

2.3 Územní samospráva

Územní samospráva (obecní, městské zastupitelstvo) spravuje menší území než je stát, avšak uvnitř státu. Stará se zde o veřejnou správu, zabezpečuje veřejné statky, reprezentuje demokratický systém, koordinuje vztahy s vyššími územně samosprávnými celky a se státem.

Samosprávní orgán je vždy nadřazen orgánu státní správy. Územní samosprávní orgán je vždy podřízen v základních otázkách nejvyššímu zastupitelskému orgánu v zemi. DUBEN, R. (1)

Samospráva vzniká buď přirozenou cestou – obce, města, nebo uměle jako vyšší stupeň územní samosprávy, seskupení více měst a obcí v daném regionu. JÍLEK, M. (4) Základním samosprávním celkem je obec. V roce 2000 vznikli kraje, samosprávní celky, které částečně působí samostatně a zčásti vykonávají státní správu.

Decentralizací státní správy se zvyšují kompetence samospráv. Optimalizuje se tím produkce veřejných statků, jejichž množství je v regionech individuální. Tím se mění financování veřejných statků, peněžní prostředky jsou získávány také odjinud než ze státního rozpočtu.

2.4 Veřejné finance

Veřejné finance se skládají ze státního rozpočtu, soustavou místních rozpočtů (rozpočty územních samosprávních celků), soustavou účelových státních fondů a financování státních podniků. Jednotlivé rozpočty se navzájem propojují, ovlivňují a navazují na sebe. Proto je lze souhrnně nazývat systémem veřejných financí.

Příjmy do veřejných rozpočtů jsou nenávratné, neekvivalentní a nedobrovolné. Nenávratnost - zaplacením daní přijdeme o část důchodu, kterou již nedostaneme zpět. Jediněc zaplatí např. daně, ale vůbec neví, na co bude tato částka použita, nemůže to ovlivnit – princip neekvivalence. Placení daní není dobrovolné, přikazuje nám to právní systém ČR. Daně se platit musí, pro zabezpečení plnění úkolů státu.

Obr. 1. Obecná struktura veřejného rozpočtu. JÍLEK, M. (4)

Příjmy:	Výdaje:
1. Běžné příjmy	3. Běžné výdaje: - daňové - nedaňové
2. Kapitálové příjmy	4. Kapitálové výdaje
-	5. Čisté úvěry
1 + 2 = celkem	3 + 4 + 5 = celkem

2.4.1 Fiskální funkce státu

První funkcí je alokační funkce, která zajišťuje optimální strukturu soukromých a veřejných statků. Rozhodují o množství produkce veřejných statků, kdo je bude produkovat. Stará se také o financování a rozdělování těchto statků. O rozdělování financí mezi jednotlivé veřejné statky rozhoduje veřejná volba.

Daší funkce je stabilizační funkce. Tato funkce má za úkol stabilizovat ekonomiku, udržet určitou míru nezaměstnanosti a míru inflace. Stabilizovat znamená optimálně podporovat ekonomický růst. Pomocníkem státu je výdajová a daňová politika, spolupracovníkem je Česká národní banka prostřednictvím monetární politiky.

Poslední funkcí je redistribuční funkce, která se stará o zmenšování rozdílů mezi jednotlivými sociálními skupinami. Jejím úkolem je přerozdělování příjmů a bohatství např. transfery, a tím zajistit spravedlnost.

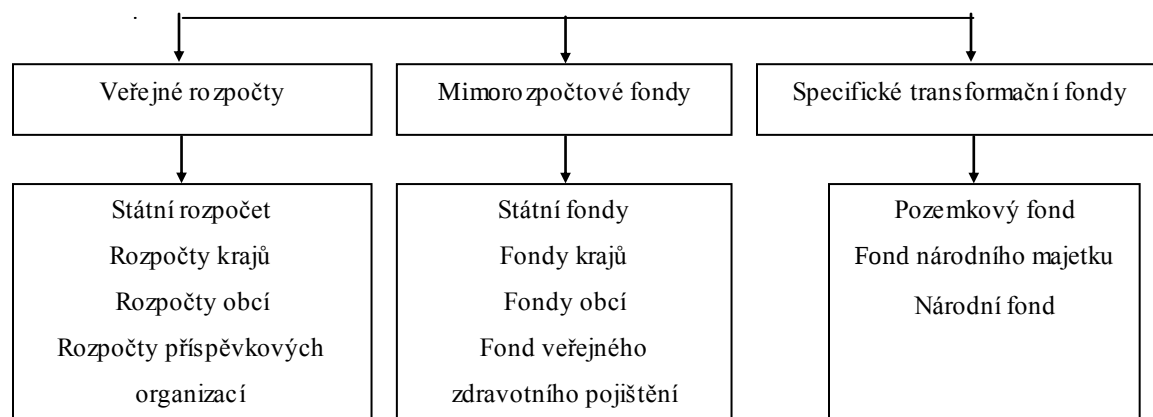
2.4.2 Státní rozpočet

Díky státnímu rozpočtu může stát hospodařit a zasahovat do ekonomiky. Státní rozpočet bilancuje se státními rozpočtovými příjmy a rozpočtovými výdaji. Státní rozpočet schvaluje parlament, a poté má podobu zákona. Sestavuje a schvaluje se každý rok. Příjmy i výdaje musí být reálné, pravdivé a úplné. Rozpočet musí být jednotný a dlouhodobě vyrovnaný. Rozpočtové období nejčastěji bývá jeden rok. DUBEN, R. (1)

Potřeby celého společenství nelze pojmout v jednom celostátním rozpočtu, proto existuje tzv. rozpočtová soustava, která se rozděluje např. podle krajů, obcí (podle samosprávních celků). Nejvyšším orgánem rozpočtové soustavy je ministerstvo financí.

Dále sem patří např. finanční úřady, finanční ředitelství, finanční odbory. Jednotlivé části rozpočtové soustavy by měli být samostatné, toto tvrzení je různě platné, nejčastěji bývají jednotlivé rozpočty ovlivňovány právě státním rozpočtem. Míra ovlivnění samostatnosti je různá, závisí na pravidlech sestavování rozpočtů a používané daňové soustavě.

Obr. 2. Soustava veřejných rozpočtů v ČR. MINAŘÍKOVÁ, I. (6)

Během celého rozpočtového období se kontroluje plnění rozpočtu. Kontrolu provádí ČNB, parlament, ministerstvo financí a největší finanční úřad v okrese. Tento finanční úřad také funguje jako zprostředkovatel dotací ze státního rozpočtu do rozpočtů krajů, měst a obcí.

Po skončení rozpočtového období se musí zkontrolovat, zda proběhlo plnění veřejného rozpočtu správně. Tuto kontrolu opět provádí Nejvyšší kontrolní úřad pod záštitou ministerstva financí. Podle stavu veřejných financí po skončení rozpočtového období se sestavuje tzv. státní závěrečný účet.

Průběh celého rozpočtového období musí být veřejný. Společnost musí být pravdivě seznamována s návrhem rozpočtu, všemi kontrolami rozpočtu, státním závěrečným účtem. Publicita platí nejen pro státní rozpočet, ale i pro všechny ostatní.

2.4.3 Veřejné příjmy

Veřejné příjmy se dělí na nenávratné příjmy, které nemusí subjektům vracet např. daně, různé poplatky, příjmy z prodeje veřejného majetku, a návratné příjmy, které jsou v rozpočtu jen dočasně na určitou dobu, poté je vláda musí vrátit subjektům např. úvěry,

emise státních pokladních poukázek. Většina příjmů je nenávratných. Nejčastější návratný příjem je bankovní úvěr od peněžních ústavů. Úvěrem se pokrývá krátkodobý rozdíl mezi příjmy a výdaji tzv. deficit, který vzniká časovou prodlevou mezi příjmy a výdaji.

Příjmy se také rozdělují na běžné nebo kapitálové. Běžné příjmy financují běžné výdaje a kapitálové jsou určeny pro různé investiční programy a jednorázové akce např. prodej státního majetku, dary. Kapitálové příjmy jsou nedaňového charakteru.

Členit lze příjmy i na obligatorní, které jsou dané zákonem (daně), a fakultativní, které jsou závislé na rozhodnutí vlády. Nebo se člení podle území na celostátní a místní příjmy.

Mezi nedaňové příjmy zařadíme různé jednorázové poplatky např. za stavební povolení, za vydání cestovního pasu, nebo příjmy z veřejného podnikání, z organizací, které produkují veřejné nebo smíšené statky.

Obr. 3. Příjmy veřejných rozpočtů. JÍLEK, M. (4)

nenávratné	vlastní	daňové	svěření daně	běžné
			sdílené daně	
			místní daně	
		nedaňové	z majetku	běžné a kapitálové
			z podnikání	
			úroky, dividendy	
			uživatelské poplatky	běžné
			správní poplatky	
			z mimo rozp. fondů	
	ostatní			
	dotace	účelové	běžné a kapitálové	
		neúčelové		

návrtné	úvěr, půjčky	
	z emise obligací	

2.4.4 Veřejné výdaje

Výdaje státního rozpočtu zahrnují vládní výdaje na nákup statků a služeb, nebo na jejich produkci z veřejného sektoru a transferové platby. DUBEN, R. (1)

Jejich výše je limitovaná množstvím veřejných příjmů, daňovou únosností. Množství a složení veřejných výdajů se časem mění, zvyšují důsledkem společenských změn (reprodukce, globalizace), demografických změn (stárnoucí obyvatelstvo), technologických změn (vývoj zbraní, komunikačních technologií), inflace.

Obr. 4 Výdaje veřejného rozpočtu. JÍLEK, M. (4)

běžné	neinvestiční nákupy, výdaje na mzdy atd.	
	neinvestiční transfery	podnikatelským subjektům
		neziskovým organizacím
		obyvatelstvu
		jiným rozpočtům
		mimorozpočtovým fondům
	placené úroky	
kapitálové	neinvestiční půjčky	
	investiční výdaje	
	nákup akcií, majetkových podílů, atd.	
	kapitálové transfery	podnikatelským subjektům
		neziskovým organizacím
		jiným rozpočtům
		mimorozpočtovým fondům
	Neinvestiční půjčky	
	ostatní	
ostatní		

3 Školství

Dnešní společnost se rychle mění a vyvíjí. Mění se životní styl, tempo se zrychluje, zvyšují se nároky na psychiku. Neustále se všem vědeckotechnickým, sociálním, politickým i ekonomickým změnám musíme přizpůsobovat i v celosvětovém měřítku.

Výchova je cílevědomý proces, ve kterém se záměrně a plánovitě vytváří morální a charakterové vlastnosti jedince. Jedinec si osvojuje normy společnosti. Výchovou má jedinec dospět k bytí sociální bytosti.

Vzděláváním si člověk osvojuje poznatky a dovednosti i metody jejich nabývání. Poznatky vedou ke znalostem a kvalifikaci, formují i lidskou osobnost. Nositelem vzdělání je člověk, jednatel, který získal určitou úroveň vzdělání, ale i společnost jako celek. Vzdělání podmiňuje rozvoj celé společnosti. Ukazuje, jak je národ hospodářsky i kulturně vyspělý. DUBEN, R. (1)

Kvalifikace je důležitá pro většinu vykonávaných profesí, každá potřebuje jiné schopnosti a předpoklady. Kvalifikaci lze zvyšovat nebo měnit vzděláním. Vzděláváním lze získat danou kvalifikaci, ale i posun ve vzdělanosti a možnost dalšího rozvoje vlastního vzdělání, sebevzdělávání, učení se novým vědeckým poznatkům a postupům, tím lze rychleji reagovat a získávat i praktické zkušenosti.

Vzdělání utváří ekonomickou a sociální strukturu společnosti, ovlivňuje jejich způsob života, adaptabilitu, politickou morálku. Zvyšuje hodnotu každého člověka pro společnost. Člověk může samostatně myslet, rozhodovat se, tvořit.

Vzdělávací politika je součástí sociální politiky a vyjadřují jí konkrétní činnosti a opatření, kterými stát a jeho orgány ovlivňují vzdělání a celou tuto oblast. DUBEN, R. (1) Tato politika zahrnuje veškerá legislativní opatření, principy koncepce, metody řízení atd. Podle těchto opatření se rozhoduje o školských institucích, o obsahu a cílech vzdělání, způsobu financování atd. Rozvíjení poznatků, morálních hodnot a dovedností to vše je cílem vzdělávací politiky.

3.1 Funkce vzdělání

Funkce vzdělání je preventivní, nápravná i socializační, z jiného pohledu je kvalifikační, profesionalizační a produktivní. Nelze říci, že by alespoň jedna funkce nepatřila ke vzdělání. V politice se rozlišují funkce ekonomické a sociálně kulturní, které jsou komplementární a doplňují se. Ekonomická funkce nám ukazuje, že vzdělání prostřednictvím kvalifikace je důležitou podmínkou a předpokladem ekonomického rozvoje.

Lidskou osobnost, způsob chování, toleranci, rodinný život, výchovu dětí to vše také ovlivňuje vzdělání. Podle vzdělání se odlišuje i způsob trávení volného času, budoucí hodnoty (potřeby, priority). Všechny tyto složky patří do funkce, která se nazývá sociálně kulturní a zahrnuje různé vztahy a vazby mezi vzděláním a neekonomickými složkami života.

3.2 Principy školství

Důležité pro vzdělávací politiku jsou rovněž principy, kterými se řídí. Mezi tyto principy patří vzdělávání se celý život, rovné šance v přístupu ke vzdělání, individualizace a diferenciaci a princip internacionalizace.

Rovné šance v přístupu ke vzdělání musíme chápat jako šanci vzdělávat se pro všechny dostupnou. Jedinec může svou šanci využít jakýmkoli způsobem, podle svých schopností, intelektu, zájmů, píce a vůle studovat. Z důvodu zvyšující se rozmanitosti zájmů a potřeb odborníků se zvyšuje počet studijních míst, rozrůžňuje se nabídka středoškolského a vysokoškolského studia, obsah výuky se diverzifikuje. Pro zachování rovnosti šancí se zajišťují různé studijní podpory a půjčky, zvyšuje se propustnost škol.

Princip individualizace a diferenciaci zajišťuje neustálé přizpůsobování vzdělávacího procesu potřebám vzdělávaného objektu. Dává důraz na jednotlivce, jeho vlohy a schopnosti.

Vzdělání má nadnárodní charakter, díky němu lze zvládnout multikulturní soužití. V dnešní době globalizace ekonomik a společnosti je nezbytné porozumět lidem různých etnik, různé kultury a různého náboženství. Bez principu internacionalizace ve vzdělání

bychom nikdy nebyli schopní dosáhnout pozitivních výsledků v celém procesu mezinárodní spolupráce.

V západní Evropě se snaží postupně zmenšovat regionální rozdíly, formovat mobilní a flexibilní pracovní sílu, podporovat inovace a zlepšovat výuku jazyků.

3.3 Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání – ISCED

Zkratka ISCED znamená International Standard Classification of Education v překladu Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání. Tato klasifikace byla vypracována a vydána již v roce 1976 UNESCO, aby se mohli shromažďovat, zpracovávat vzdělávací statistiky v jednotlivých zemích i v mezinárodním měřítku. Klasifikace vzdělání je zaznamenána v sedmi úrovních vzdělání (0 až 6), může se ještě dále uvnitř členit A až C.

Obr. 5 Převodní tabulka Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání a české vzdělávací soustavy. Wwww.czso.cz (9)

Stupeň ISCED	Úroveň vzdělání	tomu v českém školském systému odpovídá
ISCED 0	<i>Pre-primary</i> preprimární	mateřská škola; přípravný stupeň základní školy speciální a přípravné třídy základní školy pro děti se sociálním znevýhodněním; osoby bez vzdělání
ISCED 1	<i>Primary</i> primární	1. stupeň základní školy (bez základní školy praktické a základní školy speciální); 1. stupeň základní školy praktické; základní škola speciální (bez dvou posledních ročníků)
ISCED 2	<i>Lower secondary</i> nižší sekundární	2. stupeň základní školy (bez základní školy praktické a základní školy speciální); 2. stupeň základní školy praktické; poslední 2 ročníky základní školy speciální; 1. a 2. ročník oborů gymnázií 6letých; 1. – 4. ročník oborů gymnázií 8letých; 1. – 4. ročník konzervatoře – obor tanec; praktická škola (obory 1 a 2leté); kurzy pro získání základů vzdělání; kurzy pro získání základního vzdělání
ISCED 3	<i>Upper secondary</i> vyšší sekundární	integrovaný 1. ročník; obor praktická škola 3letá; obory gymnázií 4leté (5leté); 3. – 6. ročník oborů gymnázií 6letých; 5. – 8. ročník oborů gymnázií 8letých; obory středního vzdělávání ukončené maturitní zkouškou (bývalé obory středních odborných škol/učilišť); 5. a 6. ročník konzervatoře – obor tanec; 1. – 4. ročník 6letých oborů konzervatoře (1. – 5. ročník 7letých oborů konzervatoře); obory středního vzdělávání; obory středního vzdělávání s výučním listem; studium jednotlivých předmětů na střední škole a rekvalifikační kurzy ukončené závěrečnou zkouškou)
ISCED 4	<i>Post secondary non-tertiary</i> nástavbové	nástavbové studium; zkrácené vzdělávání v oborech ukončených maturitní zkouškou; pomaturitní studium na školách s právem státní jazykové zkoušky; zkrácené vzdělávání v oborech ukončených výučním listem; rekvalifikační kurzy na škole vyžadující předchozí vzdělání na střední škole (učební obory); rekvalifikační kurzy v délce od 6 měsíců do 2 let pro absolventy středních škol; rekvalifikační kurzy organizované vysokou školou pro absolventy středních škol; nulté ročníky na vysoké škole
ISCED 5	<i>Tertiary – first stage</i> první stupeň terciárního vzdělání	vyšší odborná škola; poslední 2 ročníky konzervatoře; vysoká škola: bakalářské studijní programy, magisterské studijní programy 4 – 6leté, navazující magisterské studijní programy; další vzdělávání pro absolventy bakalářských a magisterských studijních programů (rozšiřující, nesměřující k udělení titulu)
ISCED 6	<i>Tertiary – second stage</i> druhý stupeň terciárního vzdělání	vysoká škola: doktorský studijní program ukončený titulem Ph.D. a Th.D.

Mateřské školy nabízí předškolní vzdělání. Patří sem normální mateřské školy, tak i mateřské školy pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

Základní školy i speciální zabezpečují základní vzdělání, které je pro všechny způsobilé děti povinné.

Na středních školách lze získat střední vzdělání. Existuje 5 typů středních škol – gymnázia, střední odborné školy, střední odborné učiliště, odborná učiliště a praktické školy.

Konzervatoře, včetně konzervatoře pro žáky se zdravotním postižením, jsou specifickým typem škol, kde mohou žáci dosáhnout středního vzdělání s maturitní zkouškou, nebo vyššího odborného vzdělání v konzervatoři. Vyšší odborné vzdělání mohou studenti rovněž získat na vyšších odborných školách.

Vysoké školy nabízejí bakalářské, magisterské, navazující magisterské nebo doktorské studijní programy. [Wwww.czso.cz](http://www.czso.cz) (9)

3.4 Veřejné a soukromé školy

Veřejná správa financuje veřejné školy na celém světě, avšak všude také existují školy soukromé, které podporují konkurenci a zkvalitňují vzdělanostní proces. Studentům se nabízí možnost studovat na veřejné či soukromé školy. Ti z bohatších rodin si vybírají kvalitnější, placené vzdělání, avšak platí, že postavení rodičů by nemělo být závislé na šanci dítěte ke studiu, proto se studenti různě podporují např. bezplatné či dotované studium, studentské půjčky.

Ve všech zemích má převažující roli veřejné školství. Základní a střední školství je bezplatné, soukromé střední školy podporují rodiče placením školného. Vládní pomoc vysokým školám přináší výhody i nevýhody. Jednou z výhod je, že si studium mohou dovolit i jednotlivci ze slabších vrstev obyvatelstva. Největší nevýhoda je, že studia využívá nadbytek studentů, protože mohou zlepšit své budoucí příjmy při porovnání s náklady po dobu studia.

Vzdělání by mělo zůstat financováno veřejným sektorem hlavně z důvodu vytváření pozitivních externalit pro společnost. Jednotlivec by měl však přispívat, neboť pro

člověka samotného má vzdělání individuální užitek. Náklady na vzdělání se proto skládají z části soukromých nákladů a společenských nákladů.

3.5 Právo a kompetence ve školství

Právo na vzdělání má každý, tzn. vzdělávat se může občan České republiky, cizinec i bezdomovec. Toto právo na vzdělání určuje zákon č. 561/2004 (školský zákon). Na základě možnosti vzdělávat se všem, je ve školském zákoně stanoven vyučovací jazyk český, v zájmu národnostního rozvoje se žákům národnostních menšin zaručuje právo na vzdělání v jejich mateřském jazyce.

Délku povinné školní docházky stanovuje školský zákon. Rodiče mají tzv. přihlašovací povinnost, tzn. zapsat dítě do školy a dodržovat řádnou školní docházku. Povinná školní docházka je nastavena na devět let a obvykle začíná počátkem školního roku následujícím po dni dovršení šestého roku věku dítěte. Povinná školní docházka se vztahuje na základní školy, speciální základní školy, zvláštní školy, pomocné školy, víceletá gymnázia (v osmiletých v prvních čtyřech a v šestiletých v prvních dvou letech docházky), víceleté konzervatoře – tanečního oboru (první čtyři roky docházky). Na základě odborného posouzení může ředitel školského úřadu osvobodit od povinné školní docházky na dobu určitou, rozhodne tak při těžkém zdravotním postižení, které dítěti docházku neumožňuje. Musí být však nahrazena formou vzdělání, která odpovídá psychickým a fyzickým schopnostem dítěte.

V Listině základních práv a svobod je uvedeno právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností studenta a možností společnosti též na vysokých školách. Zákon upřesňuje bezplatné školství na základních a středních školách, jejichž zřizovatelem jsou obce nebo stát. Soukromé a církevní školy zajišťují vzdělání za úplatu. Vyšší odborné školy zřizované státem nebo obcemi nabízejí studium za úplatu, výše je však limitována.

3.5.1 Školská reforma

Hlavním cílem školské reformy je zpřístupnit a zefektivnit vzdělávací proces. Vzdělávací proces, který byl dodnes využíván je zastaralý, musí se přizpůsobit potřebám

dnešního člověka, který musí zvládat nepřehledné množství informací, orientovat se ve světě techniky, aktivně se účastnit života ve svobodné společnosti, žít v multikulturní společnosti, porozumět a dorozumět se v systému EU, umět řešit praktické různé situace atd. Proto se musí rozvíjet převážně životní dovednosti, bez kterých se člověk v dnešním světě neobejde – např. umět se učit novým věcem, komunikace, praktické řešení problémů, spolupráce s ostatními, odpovědnost za své chování a jednání atd. Všechny uvedené dovednosti, vědomosti a vlastnosti lze široce využívat, umožňují uplatnit se v širokém spektru povolání, adaptovat se na změny atd. Nabytí těchto dovedností by mělo poté zlepšit produktivitu práce, zvýšit konkurenceschopnost na evropském trhu práce.

3.5.2 Rámcově vzdělávací programy

Rámcově vzdělávací program stanovuje pouze základní požadavky státu. Každá škola si pak tyto požadavky konkretizuje ve svém školním programu. Naproti tomu dosud využívané učební osnovy byly shodné pro všechny školy v republice, vycházely z průměru podmínek, z průměru úrovně žáka a tradičního nastavení vyučovaných předmětů v učebním plánu. Jejich cílem bylo osvojení si učiva a zhodnocení, jak ho žák zvládl, a zda je schopen ho reprodukovat.

Díky rámcově vzdělávacím programům mohou školy vytvářet svůj vlastní školní vzdělávací program podle podmínek své školy, zkušeností učitelů, skladby žáků, jejich zájmů, případně požadavky rodičů a pomocí volné časové dotace dotvářet zaměření výuky. Neznamená to však, že si školy mohou dělat, úplně co chtějí – děti musí umět pravopis, počítat, navíc by se ale měli žáci umět orientovat na internetu, zvládnout ošetřit poranění atd. k tomu získává škola volnou dotaci, kterou může využít, na co chce.

Největší změna by měla být v přístupu k žákům, jejich motivaci, ve vytváření prostoru pro aktivní zapojení se do výuky atd.

Praktická část

4 Školství v Jihočeském kraji

4.1 Struktura školské soustavy v České republice

4.1.1 Mateřské školy

Mateřské školy mají doplňovat rodinnou výchovu. Dítě se může díky mateřským školám socializovat a vyrovnat se s kulturními nebo sociálními rozdíly v rodinách. Zajišťuje se zde další rozvoj dětí, včetně přípravy na povinnou školní docházku. Děti sem obvykle chodí od tří do šesti let, docházka je nepovinná.

4.1.2 Základní školy

Základní školy poskytují společnosti základ vzdělanosti. Pro základní školy je stanovena povinná školní docházka od 6 do 15 let. Základní škola se skládá z devíti ročníků a dělí se na první a druhý stupeň. Má připravit žáky pro další studium a praxi.

V některých místech nelze otevřít základní školu se všemi devíti ročníky, může se zřídit základní škola, která všechny ročníky nemá. Žáci po ukončení posledního ročníku takové školy, pokračují v následujícím ročníku na jiné základní škole, která všechny ročníky má.

4.1.3 Základní umělecké školy

Základní umělecká škola nabízí základy vzdělání v různých uměleckých oborech. Přípravuje žáky pro studium na středních uměleckých školách a v konzervatoři. Mohou zde být hudební, taneční, výtvarná a literárně dramatická oddělení. Většinou poskytují studium žákům základních škol, mohou organizovat i studium pro dospělé.

4.1.4 Střední školy

Střední školy zajišťují studentům střední odborné vzdělání, úplné střední vzdělání, úplné střední odborné vzdělání a vyšší odborné vzdělání. Mají studenty připravit pro výkon budoucího povolání a pro ostatní oblasti života nebo pro studium na vysokých školách. Měli by formovat intelektuální a mravní rozvoj studenta.

Úplné střední vzdělání a úplné střední odborné vzdělání zahrnuje všeobecné vzdělání a odbornou přípravu diferencovanou podle druhu středních škol.

Střední školy se člení na střední odborná učiliště, gymnázia a střední odborné školy.

Absolventi středních odborných učilišť vykonávají různá dělnická povolání a jiné odborné činnosti, které odpovídají danému učebnímu oboru. Na konci studia se vykonává závěrečná zkouška. Střední odborná učiliště nabízí také studium některých náročných dělnických a provozních povolání, tento druh ukončuje maturitní zkouška. Střední odborné učiliště zabezpečuje studentům teoretickou výuku, praktické vyučování a výchovu mimo vyučování.

Gymnázium vzdělává všeobecně a především připravuje pro studium na vysokých školách. Rozlišují se čtyřletá, šestiletá i osmiletá gymnázia.

Střední odborné školy připravuje pro výkon odborných povolání (ekonomické, pedagogické, zdravotnické, sociálně právní, kulturní, technickohospodářské, správní), může připravovat i pro studium na vysoké škole. Studuje se zde maximálně čtyři roky.

Konzervatoř je specifický druh střední odborné školy. Zajišťuje studium zpěvu, hudby, tance nebo dramatického umění. Skládá se ze šesti ročníků, obor tanec z osmi ročníků.

Žáci, kteří úspěšně neukončili devátý ročník, nebo ukončili předčasně povinnou školní docházku, mohou studovat na učilišti, které je odborně připraví pro výkon budoucího povolání.

4.1.5 Nástavbové studium

Nástavbové studium zajišťují střední školy po ukončení středního odborného vzdělání. Studenti se zde zdokonalují a specializují pro výkon povolání. Studium je ukončeno maturitní zkouškou.

4.1.6 Vyšší odborné školy

Na vyšších odborných školách se prohlubují vědomosti již dosaženého vzdělání pro výkon náročných činností. Zahrnuje všeobecné a specifické odborné vzdělání. Ke studiu mohou být přijati studenti, kteří úspěšně ukončili střední vzdělání nebo střední odborné vzdělání. Studium se ukončuje absolutoriem. Absolutorium je odborná zkouška, která se skládá z teoretické zkoušky z odborných předmětů, zkoušky z cizího jazyka, absolventské práce a její obhajoby. Po ukončení školy může student za jménem využívat označení absolventa vyšší odborné školy. Denní studium může trvat 2 maximálně 3 roky, dálkové 3 nejvýše 4 roky.

4.1.7 Speciální školy

Na speciálních školách studují žáci mentálně, smyslově nebo tělesně postižení, žáci s vadami řeči, obtížně vychovatelní, oslabení a nemocní umístění ve zdravotnických zařízeních. Tyto školy jsou určeny pro mládež vyžadující zvláštní péči. Pomocí speciálních výchovných a vyučovacích metod připravují žáky k začlenění do společnosti a pracovního procesu.

Zahrnují speciální základní školy, speciální střední školy, zvláštní školy, odborná učiliště, praktické školy a pomocné školy. Vzdělání získané v těchto školách je rovnocenné vzdělání v jiných základních a středních školách.

Jednotlivé typy škol poskytují žákům výchovu a vzdělávání metodami přiměřenými jejich postižení. Speciální školy jsou určeny pro žáky sluchově, zrakově postižené, s vadami řeči, tělesně postižené, obtížně vychovatelné a pro žáky nemocné a oslabené umístěné ve zdravotnických zařízeních. Pokud by žáci nezvládali studium na základních školách ani ve speciálních školách, jsou pro ně určeny zvláštní školy.

Praktická škola se studuje 1 – 3 roky. Praktickou školu tříletou většinou navštěvují žáci po úspěšném ukončení zvláštní školy nebo žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku předčasně. Do praktických škol jednoletých a dvouletých se přijímají žáci, kteří ukončili školní docházku na zvláštní nebo pomocné škole.

Do pomocné školy chodí převážně žáci obtížně vzdělavatelní, s takovými nedostatky rozumového vývoje, že se nemohou vzdělávat ani ve zvláštní škole. Jsou schopni si však osvojit alespoň některé části vzdělání – sebeobsluha, osobní hygiena,

některé pracovní dovednosti spojené s předměty denní potřeby. Pomocná škola má deset ročníků.

4.2 Struktura školství v Jihočeském kraji

V Jihočeském kraji je v roce 2009 286 mateřských škol z toho 2 soukromé (II. soukr. MŠ Sluníčko, s.r.o. a Mateřská škola SLUNÍČKO Vodňany s.r.o.), 227 základních škol a 2 soukromé (Základní škola waldorfská České Budějovice, ZŠ Bolzana o.p.s. Tábor) a 91 středních škol včetně 20 gymnázií (např. Gymnázium Česká, Gymnázium Jírovcova, Gymnázium Kaplice, Gymnázium olympijských nadějí, Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor atd.), 13 odborných učilišť, 16 soukromých škol (např. České reálné gymnázium, Česko-anglické gymnázium, Euroškola Strakonice, SOŠ a SOU HEUREKA, TRIVIS Střední škola veřejnoprávní Vodňany) a 1 konzervatoř.

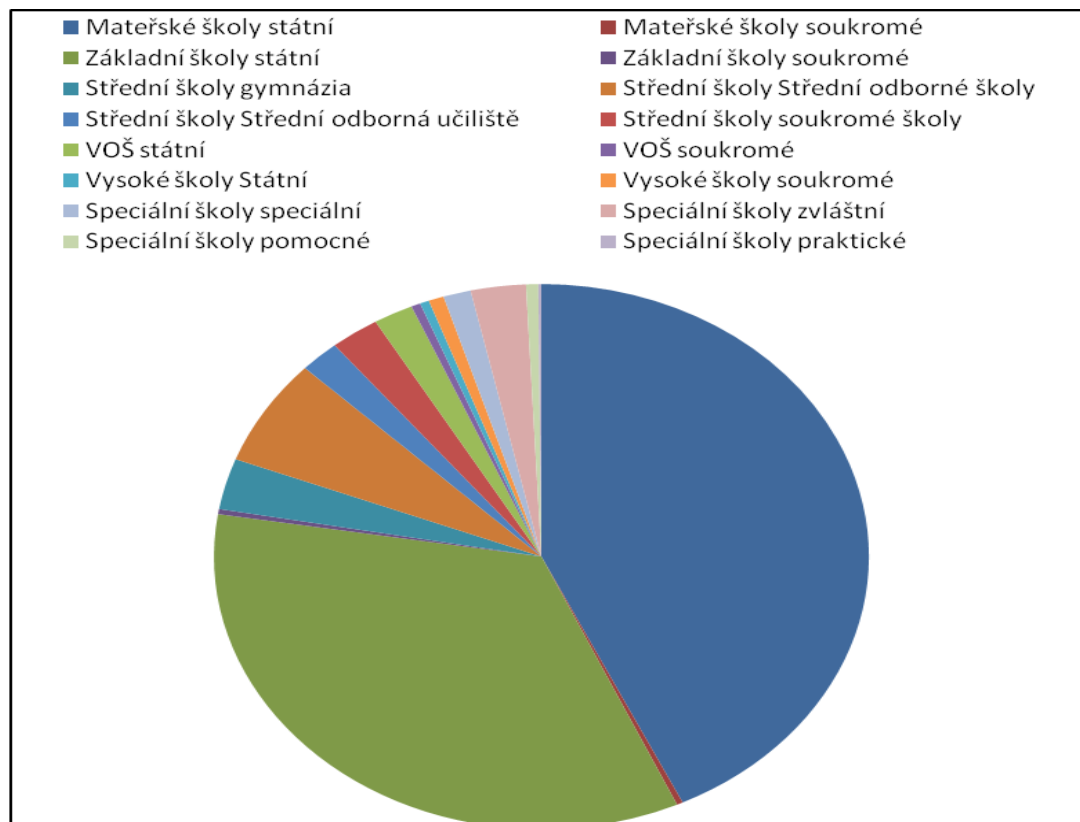
Nachází se zde také 3 samostatné vyšší odborné školy (Soukromá VOŠ filmová, Vyšší odborná škola uměleckoprůmyslová, Vyšší odborná škola zdravotnická Bílá Vločka), které jsou všechny soukromé, a 13 VOŠ společných se středními školami. Je zde celkem 8 vysokých škol (Jihočeská univerzita, Filmová akademie Miroslava Ondříčka v Písku, o.p.s., Vysoká škola aplikovaných ekonomických studií, s.r.o., Czech Management Institute Praha – ESMA/ESMATUR Barcelona, s.r.o., VŠ evropských a regionálních studií, o.p.s., VŠ technická a ekonomická v Českých Budějovicích, VŠE – Fakulta managementu, ZCU – odloučené pracoviště Fakulty strojní).

Jihočeský kraj také nabízí 9 speciálních škol (České Budějovice, Opařany, Prachatice, Strakonice, Soběslav – církevní, Týn nad Vltavou – pro žáky s vadou řeči, Vodňany – pro sluchově postižené), 4 školy pomocné (Blatná, Jindřichův Hradec, Tábor, Trhové Sviny), 1 praktickou školu (Kaplice) a 18 škol zvláštních (např. Blatná, Český Krumlov, Dačice, Loučovice, Třeboň, Vimperk, Vodňany atd.)

Tab. 1 Struktura školství v Jihočeském kraji v roce 2009

Mateřské školy	státní	284
	soukromé	2
Základní školy	státní	227
	soukromé	2
Střední školy	gymnázia	20
	Střední odborné školy	42
	Střední odborná učiliště	13
	soukromé školy	16
VOŠ	státní	13
	soukromé	3
Vysoké školy	Státní	3
	soukromé	5
Speciální školy	speciální	9
	zvláštní	18
	pomocné	4
	praktické	1

Graf 4 Struktura školství v Jihočeském kraji v roce 2009

Zdroj: Jihočeský kraj

Regionální školství se dělí podle zřizovatele na krajské a obecní. V Jihočeském kraji zřizují obce všechny mateřské i základní školy a 2 střední školy (Gymnázium Vodňany, Střední odborné učiliště služeb Vodňany). Zřizovatelem ostatních středních škol je Jihočeský kraj.

Pro větší srozumitelnost jsem si zvolila podrobnější analýzu mateřských, základních a středních škol v období 2004 – 2008. Bohužel na Českém statistickém úřadě mi poskytli informace pouze do roku 2007, proto rok 2008 jsem nemohla hodnotit. Všechny obdržené informace jsou přehledně zaznamenány v tabulce č. 1 a 2.

4.3 Vývoj školství v České republice v období 2004 – 2007

Tab. 2 Vývoj školství v České republice v období 2004 – 2007

Rok	Mateřské školy			Základní školy			střední školy					
							gymnázia		střední odb. školy		Střední odb. učiliště	
	školy	třídy	děti	školy	třídy	žáci	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci
2004	4 776	12 139	280 487	3 785	42 836	917 738	345	142 647	797	225 250	514	175 975
2005	4 834	12 409	282 183	4 474	45 769	916 575	354	143 758	906	227 418	548	189 742
2006	4 815	12 494	285 419	4 199	44 527	876 513	361	145 450	905	219 599	557	167 032
2007	4 808	12 698	291 194	4 155	43 433	844 863	373	145 447	916	219 245	542	160 159

Zdroj: Český statistický úřad

V roce 2004 chodilo do mateřských škol v celé České republice 280 487 dětí, celkový počet škol byl 4 776. Základní školy navštěvovalo 917 738 dětí, těchto škol bylo 3 785. Na 345 gymnáziích studovalo 142 647 studentů, na středních odborných školách 225 250 studentů a na střední odborná učiliště chodilo 175 975 studentů.

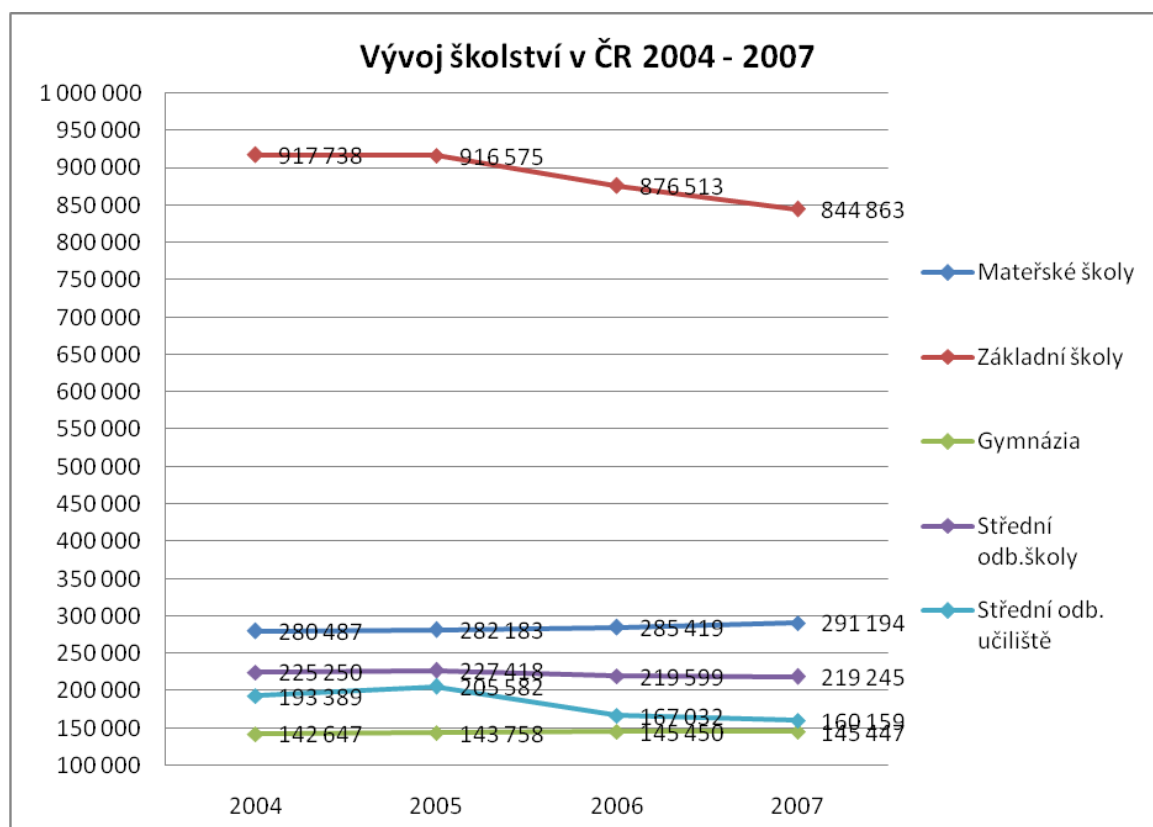
Rok 2005 přinesl nárůst mateřských škol o 1,21%, základních škol o 18,2%. Množství gymnázií vzrostlo o 2,6%, středních odborných škol o 13,68% a středních odborných učilišť přibýlo 6,61%. Počet dětí v mateřských školách vzrostl o 0,6%, na základních školách žáků ubylo o 0,13%. Objem množství studentů gymnázií se zvýšil o 0,78%, středních odborných škol 0,96%, na středních odborných učilištích byl nárůst žáků nejvyšší o 7,82%.

V roce 2006 se počet škol snížil na úrovni mateřských škol o 0,39%, základních škol o 6,15% a středních odborných škol o 0,11%. Množství gymnázií vzrostlo o 1,98% a středních odborných učilišť přibýlo o 1,64%. Počet žáků v mateřských školách se zvýšil o

1,14%, na základních školách se změnil počet žáků o -4,37%. Na gymnáziích došlo ke zvýšení o 1,18%. Na středních odborných školách se objem snížil o 3,44% a na středních odborných učilištích byl pokles 11,97%.

Rok 2007 opět zůstalo ve většině úrovni několik škol zavřených. Mateřské školy ubyly o 0,15%, což představuje 7 škol, základní školy o 1,05% a středních odborných učilišť ubylo 4,11%. Naopak množství gymnázií vzrostlo o 3,32% a středních odborných škol o 1,22%. V tomto roce vzrostl počet dětí v mateřských školách o 2,02%. Na základních školách bylo snížení o 6,39%, na středních školách nebylo snížení tak výrazné. Na gymnáziích došlo k poklesu pouze o 3 studenty, což v procentech je pouze 0,002%, na středních odborných školách snížení představovalo 0,16% a ve středních odborných učilištích počet klesl nejvýrazněji o 4,11%.

Graf 5. Vývoj školství v ČR 2004 – 2007 (podle počtu žáků ve školách)

Mateřské školy dosáhly největší změny v roce 2005, kdy jejich množství oproti předchozímu roku vzrostlo o 1,21%. Počet dětí v této úrovni školství v roce 2005 klesla, od roku 2006 opět roste, největší odchylka proběhla v roce 2007, růst byl 2,02%.

V roce 2005 se nejvíce změnil počet základních škol, vzrostl o 18,2%. Návštěvnost základních škol má stále klesající tendenci, což je dobře patrné z grafu 5, největší snížení 6,39% dosáhla v roce 2007.

Nárůst počtu gymnázií se pohybuje v rozmezí 1,98% - 3,32%. Na grafu 5 je vidět, že množství studentů na gymnáziích v České republice mírně roste, pouze v roce 2007 pokleslo. Výkyvy množství studentů jsou pouze minimální, pohybují se kolem 1%. Gymnázií je v České republice nejméně a také je navštěvuje nejméně studentů.

Rok 2005 znamenal pro střední odborné školy nárůst 13,68%, který byl nejvýraznější v posledních letech. V dalších letech nebyly změny ve středních odborných školách nikterak zásadní. Počet studentů v roce 2005 vzrostl o 0,96%, jinak má klesající tendenci, v roce 2006 byl zaznamenán pokles 3,44%.

Středních odborných učilišť v roce 2005 přibýlo 6,61% a v roce 2007 opět o 4,11% ubylo. Rovněž objem studentů v roce 2005 výrazně vzrostl o 7,82%, ale o rok později byl pokles 11,97%, což je největší změna množství studentů ve středních odborných učilištích.

4.4 Vývoj školství v Jihočeském kraji v období 2004 - 2007

Tab. 3 Počet mateřských, základních a středních škol v Jihočeském kraji 2004 – 2007

Rok	Mateřské školy			Základní školy			střední školy					
							gymnázia		střední odb.školy		střední odb.učiliště	
	školy	třídy	děti	školy	třídy	žáci	školy	žáci	školy	žáci	školy	žáci
2004	296	778	18 694	239	2 716	57 819	24	9 059	59	13 959	39	13 388
2005	291	782	18 205	231	2 641	55 574	24	9 006	59	14 051	40	13 036
2006	295	801	18 574	261	2 785	54 920	24	9 056	63	14 050	41	10 980
2007	294	815	18 926	255	2 725	53 059	27	8 983	64	13 841	37	10 369

Zdroj: Český statistický úřad

V roce 2004 bylo v Jihočeském kraji 239 základních škol, na které chodilo 57 819 žáků, a středních škol včetně gymnázií a odborných učilišť „pouhých“ 122, ve kterých se učilo 36 406 studentů. Mateřských škol bylo nejvíce 296, navštěvovalo je 18 694 dětí. Celkový počet dětí, které chodily na jihočeské školy, bylo 112 919.

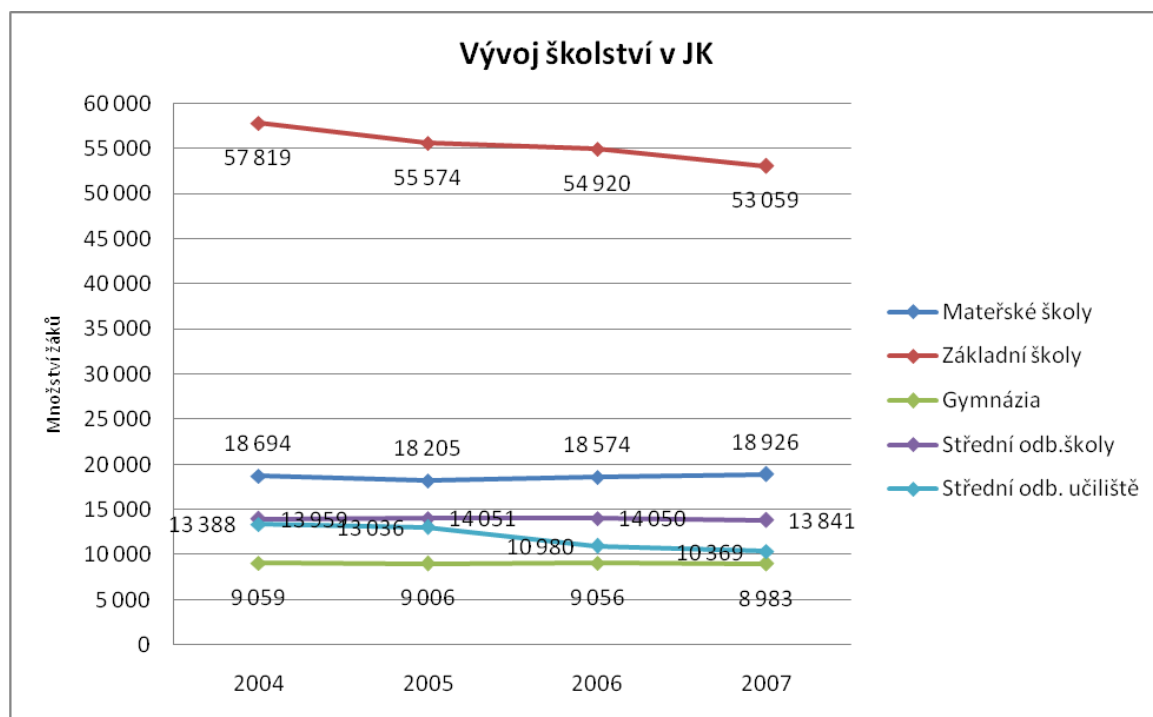
V roce 2005 počet základních škol snížil na 231 (3,35%) a počet mateřských škol na 291 (1,7%). Množství gymnázií a středních odborných škol zůstalo stejné, 2,56% byl nárůst středních odborných učilišť. Téměř na všech úrovních škol se počet žáků snížil, v mateřských školách o 489 dětí (2,62%), základních školách o 2 245 žáků (3,88%), na gymnáziích o 0,59%, ve středních odborných učilištích byl pokles 2,63%. Pouze ve středních odborných školách byl zaznamenán nárůst studentů 0,66%. Celkově se začíná projevovat trend ubývání dětí ve školách, v roce 2005 jich celkem na jihočeské školy chodilo 109 872, což je pokles 2,7%.

Příčinou růstu (1,37%) množství mateřských škol v roce 2006 byl pravděpodobně růst počtu dětí 2,03%. Zvýšení škol základních bylo 13% na konečné číslo 261, přesto se však snížil počet jejich žáků o 1,17%. Nabídka gymnázií zůstala opět stejná při nárůstu žáků 0,55%. Ve středních odborných školách byl nárůst 6,78% a navštěvovalo je o jednoho studenta méně (0,007%). Střední odborná učiliště zaznamenala zvýšení 2,5% při současném snížení množství žáků 15,77%.

Mateřská škola ubyla pouze jedna, což je 0,34%. Počet dětí se však ve zbylých mateřských školách zvýšil o 1,9%. Počet základních škol klesl o 2,3%, množství žáků této úrovně školství se také snížilo o 3,39%. Rok 2007 přinesl nárůst gymnázií 12,5%

současně s poklesem jejich žáků 0,81%. Střední odborná škola přibyla 1, což znamená 1,58%. Studentů v této úrovni škol však ubylo 1,49%. Množství středních odborných učilišť kleslo o 9,76%, zároveň byl zaznamenán pokles počtu studentů 5,57%.

Graf 6 Vývoj školství v Jihočeském kraji 2004 – 2007 (dle počtu žáků ve školách v těchto letech)

Počet mateřských škol je jako na houpačce, jeden rok stoupne, další rok opět klesne. Největší změnou byl pokles 1,7% v roce 2005. Počet dětí se v roce 2005 snížil, od té doby opět vzrůstá (Graf 6). Právě snížení 2,62% v roce 2005 bylo nejvýraznější odchylkou v posledních letech.

Počet základních škol se snižoval, avšak rok 2006 znamenal výrazné zvýšení 13%, poté začal opět klesat. Objem množství žáků má pouze klesající tendenci, největší snížení 3,88% bylo v roce 2005.

Gymnázia jsou nejstabilnějším druhem škol v Jihočeském kraji. V předchozích letech 2004 – 2006 se jejich stav nezměnil. Zůstávalo zde 24 gymnázií. V roce 2007 se jejich množství zvýšilo o 12,5%. V grafu 6 je vidět, že také počet jejich žáků se mění pouze nevýrazně, největší změnou byl pokles 0,81% v roce 2007.

V roce 2005 střední odborné školy zůstaly ve stejném množství, v dalších letech začalo jejich množství růst, nejvíce bylo navýšení 6,78% v roce 2006. V roce 2005 počet studentů vzrostl o 0,66%, poté začal jejich počet klesat, v roce 2006 ubyl 1 student, což znamená 0,007%.

Do roku 2006 se střední odborná učiliště drobně zvyšovala (2,5%), v roce 2007 však přišel zásadní pokles 9,76%. Největší snížení 15,77% množství studentů přišlo v roce 2006, jejich úbytek trvá již od roku 2004.

4.4 Srovnání vývoje školství v ČR a Jih. kraji v období 2004 – 2007

Mateřské školy v České republice v roce 2005 vzrostly, od té doby pouze klesají. Naopak v Jihočeském kraji v roce 2005 jejich množství vzrostlo, v roce 2006 se snížilo a v roce 2007 se opět zvýšilo. Změny množství jsou pouze minimální kolem 1% v České republice i v Jihočeském kraji. Počet dětí v mateřských školách v České republice má rostoucí tendenci, v Jihočeském kraji se pouze v roce 2005 snížil o 2,62%, od té doby opět roste. Změny v mateřských školách nejsou nikterak výrazné.

V České republice byl největší nárůst základních škol v roce 2005 o 18,2%, od roku 2006 jejich množství klesá. Ke zvýšení počtu základních škol v Jihočeském kraji došlo v roce 2006 o 13%, v dalším roce se jejich počet začal opět snižovat. Návštěvnost základních škol v České republice i Jihočeském kraji pouze klesá, v Jihočeském kraji je však klesání pomalejší než obecně v České republice. Největší snížení v Jihočeském kraji bylo 3,88%, ale v České republice to bylo dokonce 6,39%.

Objem gymnázií v Jihočeském kraji zůstával až do roku 2006 stejný, avšak v roce 2007 byl nárůst výrazný o 12,5%, v České republice jejich celkový počet roste maximálně o 3,32%. Počet studentů se mění pouze drobně, výkyvy se pohybují pod 1%, což je vidět v grafech 5 a 6.

V roce 2005 a 2007 vzrostl počet středních odborných škol v České republice, v Jihočeském kraji se v roce 2005 počet nezměnil a od roku 2006 rostl. Nárůst v ČR v roce 2005 byl 13,68% a v roce 2007 pouze 1,22%, v Jihočeském kraji byl největší nárůst 6,78% v roce 2006, v roce 2007 1,58%. V roce 2007 byl růst v Jihočeském kraji lineární s růstem v České republice. Počet žáků v ČR i v Jihočeském kraji v roce 2005

vzrostl a od roku 2006 se snižoval. V roce 2007 byl pokles ČR 0,16% a Jihočeského kraje 1,49%, což znamená vyšší tempo poklesu žáků v Jihočeském kraji.

Množství středních odborných učilišť do roku 2006 rostlo v České republice i Jihočeském kraji, poté začalo klesat. Snížení ČR v roce 2007 bylo 4,11% a Jihočeského kraje 9,76%. Vyšší tempo klesání stálo opět na straně Jihočeského kraje. Objem počtu žáků ve středních odborných učilištích má klesající tendenci, nejvíce byl zaznamenán v roce 2006 v ČR 11,97% a v Jihočeském kraji 15,77%. V Jihočeském kraji bylo vyšší tempo poklesu množství žáků než celorepublikový průměr.

5 Financování školství v Jihočeském kraji

5.1 Školské normativy

Regionální školství se dělí podle zřizovatele na krajské a obecní. Zřizovatel platí náklady spojené s provozem škol. Finance získává ze státního rozpočtu MŠMT a ze svého vlastního rozpočtu.

Finanční prostředky ze státního rozpočtu na přímé výdaje poskytuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy krajským úřadům prostřednictvím republikových normativů, stanovených pro jednotlivé věkové kategorie dětí, žáků a studentů. Republikové normativy stanovuje ministerstvo jako výši výdajů dle „par“ 160 odst. 1 písm. c) a d) školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Objemem výdajů se myslí celková výše přímých neinvestičních výdajů poskytovaných ze státního rozpočtu, členěných na mzdové prostředky, odvody a ostatní neinvestiční výdaje. Součástí republikových normativů je také limit počtu zaměstnanců připadajících na 1000 dětí, žáků nebo studentů v dané věkové kategorii.

Největší objem prostředků odchází ze státního rozpočtu na platy pedagogických pracovníků regionálního školství, zachování stávajících výkonů vysokých škol, programy spolufinancované s EU a EHP/Norsko. Do výdajů se také zahrnují výdaje na stravování, ubytování a na zdravotní postižení dětí, žáků nebo studentů, výdaje na zájmové vzdělávání, na poradenské služby a ostatní volnočasové aktivity.

Školám a školským organizacím rozepisují krajské úřady finanční prostředky na základě stanovených krajských normativů podle skutečného počtu žáků školy. Normativní rozpis zajišťuje jednotnost přístupu v rámci celého kraje, a tím i možnost srovnání pro posouzení efektivnosti všech škol a školských zařízení v Jihočeském kraji. Krajské normativy vycházejí z průměrného počtu žáků ve třídě v příslušném oboru vzdělání, průměrného počtu vyučovaných hodin ve třídě, průměrného týdenního rozsahu přímé vyučovací povinnosti pedagogických pracovníků a z hodnot stanovených krajským úřadem v uplynulém kalendářním roce pro příslušný druh školy.

Při sestavování krajských normativů odboru školství mládeže a tělovýchovy Krajského úřadu Jihočeského kraje se vychází z vyhlášky č. 492/2005 Sb. O krajských

normativech a směrnice MŠMT č. 28 768/2005-45, která stanovuje závazné zásady krajských úřadů a úřadů obcí s rozšířenou působností k rozpisu finančních prostředků státního rozpočtu.

5.2 Vývoj financování školství v Jihočeském kraji v 2004 – 2007

Tab. 4. Finance poskytované Jihočeskému kraji ze státního rozpočtu a krajského rozpočtu

Rok	Státní rozpočet MŠMT (tis. Kč)			Krajský rozpočet (tis. Kč)
	celkem	Krajské školy	Obecní školy	
2004	94 000 146	1 836 263	2 235 395	442 599
2005	101 749 841	1 901 605	2 320 250	465 485
2006	108 936 399	1 977 951	2 437 090	481 765
2007	122 301 232	2 080 596	2 550 327	485 000

Zdroj: Ministerstvo financí České republiky

V roce 2004 byla krajským úřadům ze státního rozpočtu MŠMT na provozování krajských škol poskytnuta částka 1 836 263 tis. Kč, na provoz obecních škol činily náklady 2 235 395 tis. Kč. Poskytnuté náklady Jihočeskému kraji činily 4 071 658 tis. Kč, což je 4,3% celkového rozpočtu MŠMT, který v tomto roce činil 94 000 146 tis. Kč. Celkové náklady na provoz krajského školství, které hradil sám zřizovatel, Jihočeský kraj, činily 442 599 tis. Kč., Ve skutečnosti je tento příspěvek rozdíl mezi vlastními výnosy a náklady včetně příspěvku na odpisy dlouhodobého majetku a příspěvku na potřebnou údržbu majetku.

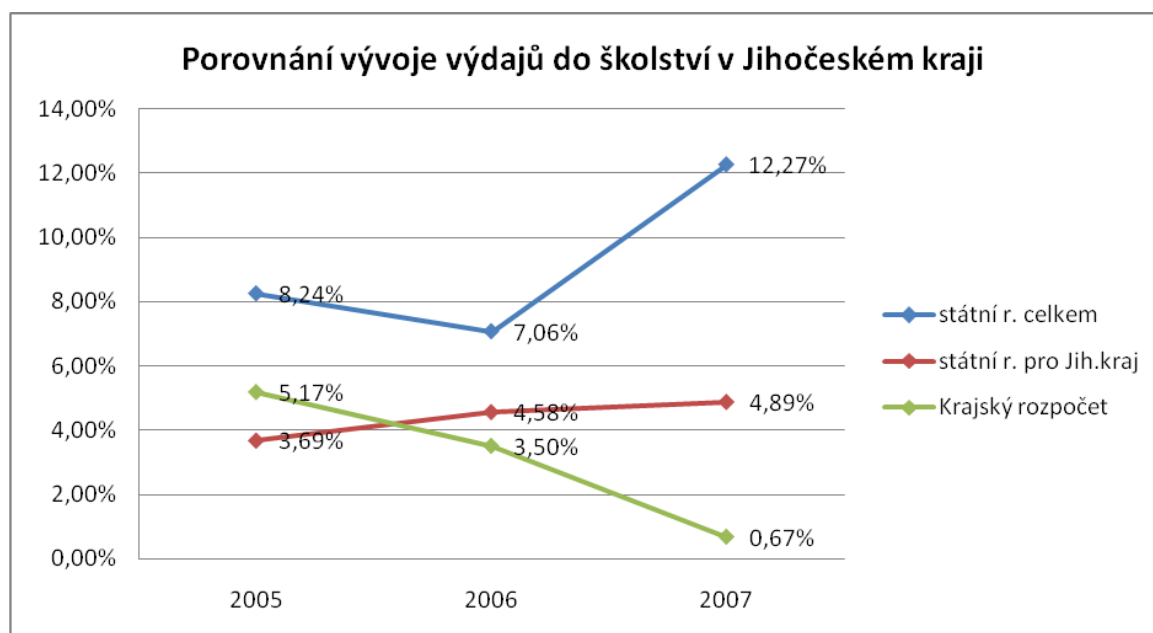
MŠMT získal ze státního rozpočtu 101 749 841 tis. Kč, nárůst částky byl 8,24%. Z tohoto celku šlo Jihočeskému kraji 4,1%, což činí 4 221 855 tis. Kč. Nárůst příspěvku pro Jihočeský kraj byl však 3,69%. Prioritní pro MŠMT bylo financování společných programů Evropské unie a České republiky, podpora vědy, výzkumu a vysokého školství a zvýšení průměrných prostředků na platy o 4%. Kraj jako zřizovatel poskytl jihočeskému školství také nezanedbatelnou část svého rozpočtu a to celkovou sumu 465 485 tis. Kč, což je zvýšení 5,17% oproti předchozímu roku.

V roce 2006 poskytl státní rozpočet MŠMT regionálnímu školství částku o 7,06% vyšší, což znamenalo 108 936 399 tis. Kč. Jihočeský kraj získal 4,05% celkového rozpočtu MŠMT a to 4 415 041 tis. Kč. Příspěvek se zvýšil o 4,58%. Tato částka je

rozdělena na podporu krajského školství množstvím 1 977 951 tis. Kč a na obecní školství 2 437 090 tis. Kč. MŠMT se chtěla věnovat převážně reformě základního, středního i vysokého školství a zlepšování podmínek pro práci pedagogů zejména platových. Příspěvek z krajského rozpočtu byl 481 765 tis. Kč. Množství peněz, které kraj nabídl v tomto roce, se zvýšilo oproti minulému roku o 3,5%.

Pro rok 2007 si MŠMT dala za cíl ponechání bezplatného základního a středního školství, větší přístupnost vysokému školství a rozvoj základních škol v malých obcích. Pro tyto účely zajistila 122 301 232 tis. Kč, což znamenalo zvýšení rozpočtu o 12,27%. Jihočeskému kraji to přineslo finanční podporu ve výši 4 630 923 tis. Kč, tzn. zvýšení 4,89%. OŠMT KÚ nabídl jihočeskému školství na provozní náklady částku téměř stejnou – 485 000 tis. Kč. Objem financí byl pouze o 0,67% vyšší.

Graf 7. Porovnání vývoje výše poskytnutých výdajů do školství 2005 – 2007 (%)

Rozpočty na všech úrovních se zvyšují, v grafu 7 je zaznamenána procentuální změna zvýšení. Nejvíce se zvýšil státní rozpočet v roce 2007 o 12,27%, avšak nárůst příspěvku do jihočeského školství byl pouze 4,89%. Z krajského rozpočtu šlo na krajské školy v roce 2007 dokonce pouze o 0,67% více než v roce předchozím. Podpora Jihočeskému kraji z rozpočtu MŠMT se celkově zvyšuje velmi pozvolna. Nárůst

příspěvku z krajského rozpočtu se naopak snižuje. Lze předpokládat, že nadměrný růst státního rozpočtu se zpomalí, příspěvek Jihočeskému kraji bude růst stále velmi pozvolna, podpora z krajského rozpočtu bude stoupat minimálně.

Tab. 5. Náklady v Jihočeském kraji na 1 žáka

Rok	Krajské školy	počet studentů	Náklady na 1 žáka
2004	2 278 862	36 406	62,60
2005	2 367 090	36 093	65,58
2006	2 459 716	34 086	72,16
2007	2 565 596	33 193	77,29

K porovnávání výdajů do školství s jeho vývojem, přepočtem na jednoho studenta, jsem si vybrala krajské školství, které zahrnuje gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště. Ve všech odvětvích krajského školství počet studentů klesá a jednotlivé rozpočty se zvyšují, proto se také mohou zvyšovat náklady na jednoho žáka. V roce 2005 byla míra zvýšení 4,76%, v roce 2006 dokonce 10,03%. V roce 2007 míra zvýšení nákladů na jednoho žáka mírně poklesla, byla 7,11%. Zvyšující se náklady na 1 studenta by mohly být příslibem vzdělanosti do budoucnosti, nebo mohou také znamenat vznik neefektivního financování.

Ze zdrojů informací v České republice byl k dispozici pouze celkový rozpočet MŠMT, který se skládá z více financovaných odvětví, a podpora regionálních rozpočtů je jednou z nich, proto nelze vypočítat náklady na 1 žáka v celé České republice. Z toho důvodu nelze porovnat celorepublikové náklady na 1 žáka s náklady v Jihočeském kraji.

Závěr

Ve své bakalářské práci byla vyhodnocena situace struktury jihočeského školství od roku 2004.

Cílem práce bylo zmapovat produkci vybraného veřejného statku, mateřské, základní a střední školství, v Jihočeském kraji. Nejdříve jsem teoreticky popsala strukturu veřejných statků a jejich financování, následně jsem se zaměřila na vybraný veřejný statek. V praktické části bakalářské jsem se zaměřila na trendy vývoje vybraných školských zařízení, počtu žáků a jejich financování ve sledovaném období.

V celém českém školství se začíná postupně projevovat globální problém stárnutí obyvatelstva. V roce 2005 se počet všech žáků v České republice zvýšil o 1%, od té doby je trendem snižování žáků ve všech úrovních školství v ČR (rok 2006 – 3,73%, rok 2007 – 1,95%). V roce 2009 se počítá s poklesem 2%. V jihočeském kraji ve sledovaných letech k žádnému nárůstu celkového množství studentů nedošlo, jejich počet pouze klesal.

Mateřské školy v České republice a v Jihočeském kraji pocítují nárůst od roku 2006. Důvodem vzestupu je nástup „silných ročníků“ do mateřských škol.

Nejvíce kolísavá je situace v základním školství, kde se rozmezí v České republice pohybuje od -6,39% do -0,13% studentů, je však vidět, že počet studentů se pouze snižuje. V Jihočeském kraji bylo snižování žáků v základních školách v rozmezí -3,88% - (-1,17%). Situace množství studentů v České republice je kolísavější, než v Jihočeském kraji, avšak jejich počet stále klesá v obou sledovaných oblastech.

Trend vývoje studentů na gymnaziální úrovni je téměř neměnný. V České republice je variabilita pouze v rozmezí 0,002% - 1,98%, v Jihočeském kraji se pohybuje od snížení 0,81% do zvýšení 0,55%.

Od roku 2006 je trendem ve středních odborných školách úbytek studentů, v roce 2007 byl pokles ČR 0,16% a Jihočeského kraje 1,49%, což znamená vyšší tempo poklesu žáků v Jihočeském kraji.

Celkově největší úbytek studentů byl zaznamenán ve středních odborných učilištích v roce 2006 v ČR 11,97% a v Jihočeském kraji 15,77%.

Počet všech studentů ve středních školách klesá, přesto v gymnáziích jejich množství zůstává na podobné úrovni, proto jejich % podíl vzrůstá od roku 2006 (v ČR 35%; 37,61%; 38,33% a v JC 33,24%; 36,18%; 37,1%).

Veřejné rozpočty pro školství se ve všech úrovních ve sledovaných letech zvyšovaly. V analýze bakalářské práce je vidět trend snižující se míry zvýšení krajského rozpočtu do školství. Příspěvek Jihočeskému kraji ze státního rozpočtu MŠMT se zvyšuje a míra zvyšování se zpomaluje. Tento trend platí pro sledované období. V roce 2006 Jihočeský kraj ze státního rozpočtu získal 4,05%, v roce 2007, to bylo pouze 3,79% finančních dotací.

Téma Produkce veřejných statků v Jihočeském kraji je pro mě velice zajímavé a při psaní této práce jsem získala spoustu informací v teoretických i praktických znalostech o problematice vývoje počtu žáků ve školství a jeho financování. Získání informací bylo velice náročné a potýkala jsem se se značnými problémy, někdy i s neochotou státních úředníků. Velmi zajímavé pro mne bylo zjišťování a vyhledávání údajů potřebných ke zpracování teoretické problematiky zadaného tématu a praktických analýz.

Obsah této práce, dle mého názoru, by měl být zpracováván pravidelně s možností porovnávání v rámci statistického zjišťování a zpřístupněn pro veřejnost zajímavící se o tuto problematiku.

Summary

The content of the first part of my work is a description of basic economy definitions from goods and public sector. I explain there public goods and their financing. This part is important because of better understanding of the second part of this work. My work name is Production of public goods in South Bohemian, and public goods are a lot so in the second part I chose description of a czech education from 2004 to 2007.

Literatura

1. Duben, R.: Ekonomie veřejného sektoru. 1. Vyd. Praha: VŠE Praha, 2000. 325 s.
ISBN 80-245-0049-3
2. Hamerníková, B. a kol.: Veřejné finance (metodická příručka). 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1997. 155 s. ISBN 80-7079-644-8
3. Hamerníková, B. - Kubátová, K.: Veřejné finance. Učebnice. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 1999. 402 s. ISBN 80-902752-1-4: 350.00
4. Jílek, M.: Veřejné finance. 2. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zemědělská fakulta, 2002. 234 s. ISBN 80-7040-533-3
5. Kolář, P.: Ekonomie. 1. vyd. Praha: Svaz účetních. Nakladatelství Bilance, 1997
6. Minaříková, I. - Zhodnocení efektivnosti finančních vazeb v lokálním veřejném sektoru. Diplomová práce KUF, 2006
7. Stiglitz J. E.: Ekonomie veřejného sektoru. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997. 661 s. ISBN 80-7169-454-1

Internetové stránky

8. www.msmt.cz, (cit. 2009-08-25). Dostupný z WWW: <http://www.msmt.cz/ekonomika-skolstvi/szu>

9. www.czso.cz, (cit. 2009-09-02).

Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/xr/ediciplan.nsf/t/13002E46C0/\\$File/13-310108.pdf](http://www.czso.cz/xr/ediciplan.nsf/t/13002E46C0/$File/13-310108.pdf)

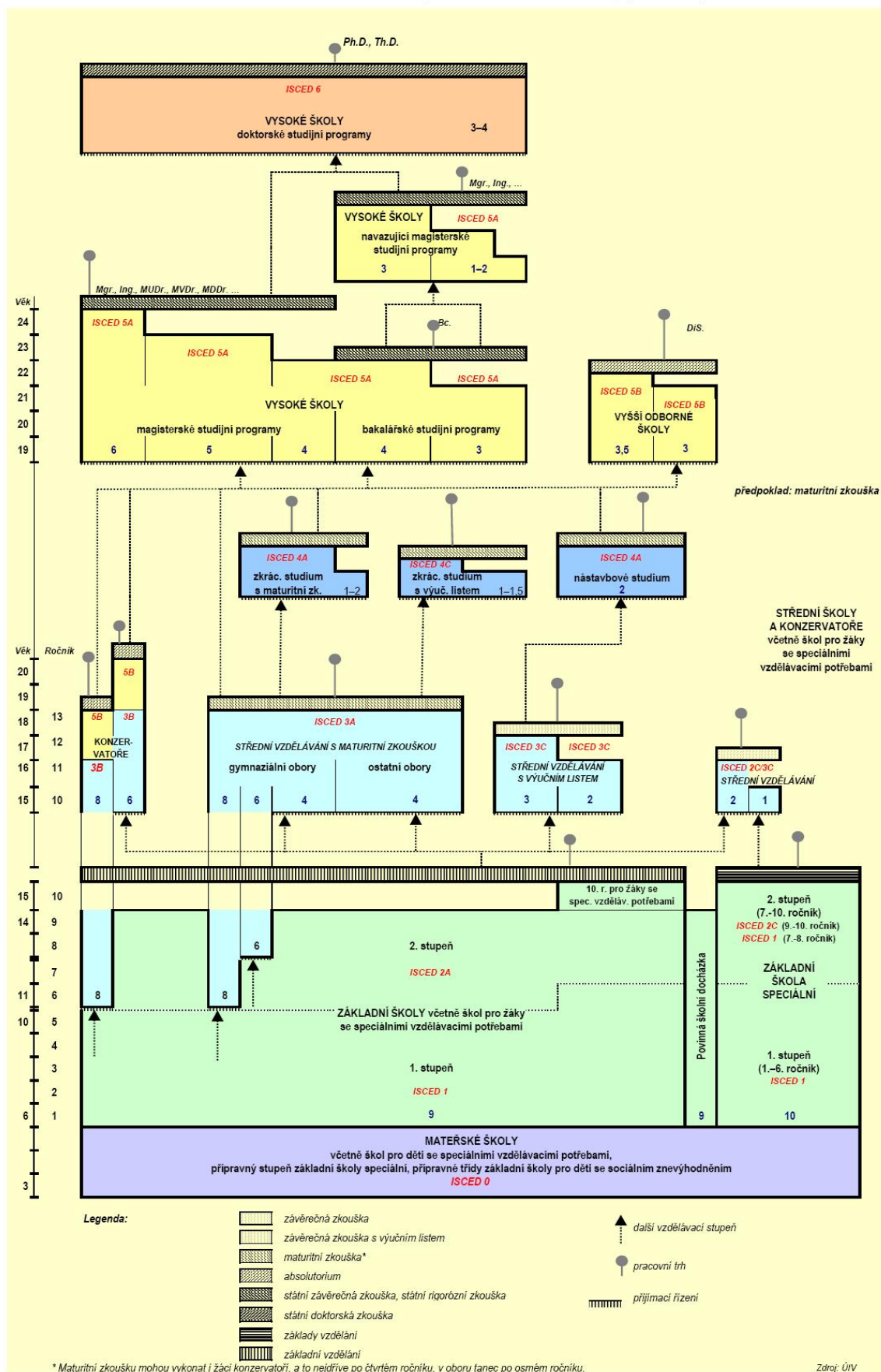
10. www.mfcr.cz, (cit. 2009-08-30)

Dostupný z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html

Seznam příloh

Příloha 1	Vzdělávací soustava v ČR. Zdroj www.msmt.cz
Příloha 2	Děti, žáci studenti na školách
Příloha 3	Chlapci a dívky na školách v ČR

Příloha 1 Vzdělávací soustava v ČR.

Příloha 2 Děti, žáci a studenti na školách

Děti, žáci a studenti na školách

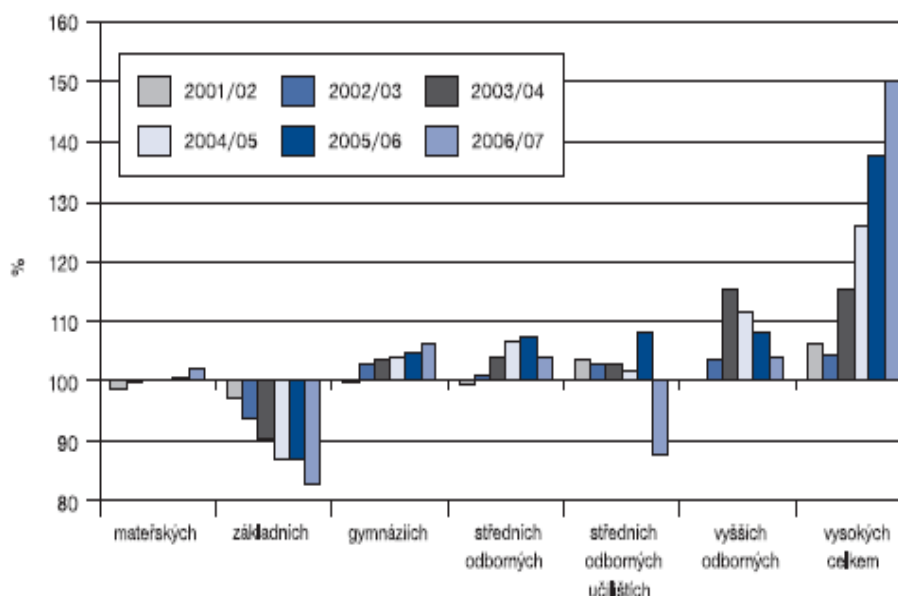
Ukazatel	2000/1	2003/4	2005/6	2006/7
Děti, žáci a studenti na školách				
mateřských ¹⁾	279 838	280 491	282 183	285 419
základních ¹⁾	1 056 860	956 324	916 575	876 513
gymnází ¹⁾	137 777	143 006	144 239	146 354
středních odborných ¹⁾	211 399	219 742	227 418	219 599
středních odborných učilištích ¹⁾	190 186	195 834	205 582	167 032
vyšších odborných	26 605	30 681	28 792	27 650
vysokých celkem ²⁾	215 207	248 087	296 435	323 765
studium:				
prezenční	177 137	198 614	227 327	241 151
distanční a kombinované	38 070	51 452	71 746	85 815
státní občanství:				
české	207 721	234 765	274 979	299 145
cizí	7 468	13 352	21 488	24 641

¹⁾ od šk. r. 2005/6 vč. škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

²⁾ od r. 2002 nejsou zahrnuta data za státní vysoké školy

<http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/kapitola/10n1-07-2007-2100>

Děti, žáci a studenti na školách 2000 = 100

Česká republika směřuje k vyšší vzdělanosti. Nejlépe vykresluje vývoj českého školství graf s názvem Děti, žáci a studenti na školách. Je z něj vidět velký nárůst počtu vysokoškolských studentů (o 50 %) za období 2000-2006. Narůstá, i když podstatně méně, počet žáků gymnázií a do roku 2005 i počet žáků středních odborných škol. Naproti tomu každoroční pokles počtu žáků v základních školách je ovlivněn porodností (více v kap. 3 o obyvatelstvu). Zatímco ve školním roce 2000/2001 chodilo do základní školy přes milion dětí, o šest let později už jen 877 tisíc. Od roku 2004 je však stále méně studentů vyšších odborných škol a tento vývoj je zřejmě vyrovnáván vyšším počtem vysokoškoláků. Počet studentů jiné státní příslušnosti než české stoupl za období 2000-2006 více než třikrát (více graf Studenti vysokých škol).

Příloha 3 Chlapci a dívky na školách v ČR

Chlapci a dívky na školách v ČR - školní rok 2006/7 (denní forma vzdělávání)

	Celkem	v tom	
		chlapci/ studenti	dívky/ studentky
Školy			
základní	876 513	454 472	422 041
gymnázia	145 450	59 427	86 023
střední odborné	210 359	93 871	116 488
střední odborná učiliště	165 239	107 277	57 962
konzervatoře	3 356	1 348	2 008
vyšší odborné	22 896	6 654	16 042
vysoké	323 765	152 721	171 044

<http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/kapitola/10n1-07-2007-2100>

Chlapci a dívky na školách ve školním roce 2006/7 (denní forma vzdělávání)

